

ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

**«ΓΡΑΜΜΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΠΝΟΥ –
ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ»**

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2010

ΚΑΛΑΜΑΤΑ

ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

**«ΓΡΑΜΜΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΠΝΟΥ –
ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ»**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ: ΤΣΟΜΠΑΝΙΔΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, ΑΜ:2003137

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΗΣ ΦΩΤΙΟΣ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2010
ΚΑΛΑΜΑΤΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο καπνός είναι ίσως το μοναδικό προϊόν που απολαμβάνει ο άνθρωπος σε αέρια κατάσταση με τη συνήθεια του καπνίσματος. Στην αρχή χρησιμοποιήθηκε ως απολαυστικό και φαρμακευτικό φυτό, όμως στη συνέχεια πολεμήθηκε, αρχικά για θρησκευτικούς λόγους και στις τελευταίες δεκαετίες, για λόγους υγείας.

Πολύ γρήγορα, η χρήση του καπνού γενικεύτηκε και κατέκτησε μια εξέχουσα θέση μεταξύ των προϊόντων της Φυτικής παραγωγής. Είναι το πλέον διαδεδομένο καλλιεργούμενο φυτό το οποίο δεν χρησιμοποιείται στην διατροφή του ανθρώπου.

Η συμβολή του στην οικονομία πολλών χωρών είναι τεράστια, ανάμεσα τους και στην χώρα μας. Στην Ελλάδα, ο καπνός θεωρείται ως εθνικό προϊόν επειδή συμβάλλει σημαντικά στην γεωργία, το εμπόριο, την βιομηχανία και την δημόσια οικονομία του τόπου.

Σκοπός της εργασίας είναι να παρουσιαστεί η γραμμή παραγωγής του καπνού, κυρίως μέσω του μηχανολογικού εξοπλισμού μιας καπνοβιομηχανικής μονάδος.

Η μελέτη αυτή ξεκινά με γενικές πληροφορίες σχετικά με τον καπνό και τα βοτανικά χαρακτηριστικά του. Κατόπιν, γίνεται μια επιγραμματική αναφορά στο νομοθετικό πλαίσιο. Στην συνέχεια γίνεται αναφορά στον κλάδο της καπνοβιομηχανίας, τόσο στην Ελλάδα όσο και στον διεθνή χώρο. Ακολούθως, παρουσιάζεται η καπνοβιομηχανία Καρέλια, όσον αφορά την ιστορία, την τεχνολογία και το δυναμικό της επιχείρησης. Τέλος, περιγράφεται η μεταποιητική επεξεργασία του καπνού καθώς προχωρά στην παραγωγή, μέχρι αυτός να μετατραπεί σε προϊόν έτοιμο προς κατανάλωση.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας η πρακτική και ψυχολογική βοήθεια που έλαβα ήταν καταλυτική για την ολοκλήρωσή της. Θα ήθελα λοιπόν να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα Καθηγητή κ. **Φώτιο Κουτρομπή**, για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγησή του όπως και για την υπομονή που επέδειξε όλους αυτούς τους μήνες.

Νιώθω την ανάγκη να ευχαριστήσω το προσωπικό της καπνοβιομηχανίας Καρέλια για τις χρήσιμες διευκρινίσεις και πληροφορίες που μου προσέφερε κατά την διάρκεια της έρευνάς μου.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους ανθρώπους του προσωπικού μου περιβάλλοντος, για την αμέριστη συμπαράστασή τους, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια των τελευταίων μηνών της προσπάθειάς μου.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους με βοήθησαν στην επιτυχή ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο.....	10
Ο ΚΑΠΝΟΣ.....	10
1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	11
1.2 ΓΕΝΙΚΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ.....	15
1.3 ΒΟΤΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ.....	17
1.3.1 ΡΙΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	17
1.3.2 ΒΛΑΣΤΟΣ.....	18
1.3.3 ΦΥΛΛΑ.....	18
1.3.4 ΤΑΞΙΑΝΘΙΑ.....	19
1.3.5 ΚΑΡΠΟΣ.....	19
1.4 ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΚΑΠΝΟΥ.....	20
1.4.1 ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ.....	21
1.5 ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΠΝΟΥ.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο.....	25
ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	25
2.1 ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	25
2.1.1 ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ.....	26
2.1.2 ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΠΝΟΠΑΡΑΓΩΓΩΝ.....	26
2.1.3 ΈΜΠΟΡΟΙ.....	27
2.1.4 ΚΑΠΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ.....	27
2.1.5 ΛΟΙΠΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο.....	30
ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟΝ.....	30
ΚΛΑΔΟ ΤΗΣ ΚΑΠΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ.....	30

3.1 ΓΕΝΙΚΑ	30
3.2 ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	32
3.3 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	34
3.3.1 ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ (Κ.Α.Π.)	35
3.4 ΚΛΑΔΟΣ ΚΑΠΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ	39
3.4.1 Ο ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΤΙΜΗ	41
3.5 ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΚΑΠΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ	42
3.5.1 PHILIP MORRIS HELLAS	43
3.5.2 BAT	44
3.5.3 JT INTERNATIONAL	44
3.5.4 REEMTSMA HELLAS	45
3.5.5 GALLANER HELLAS	45
3.5.6 ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ ΑΒΕΣ	46
3.5.7 ΚΑΠΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΡΕΛΙΑ	46
3.5.8 ΣΕΚΑΠ	47
3.5.9 ΚΕΡΑΝΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ	48
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο</u>	<u>49</u>
<u>ΚΑΠΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ «ΚΑΡΕΛΙΑ Α.Ε.»</u>	<u>49</u>
4.1 ΙΣΤΟΡΙΚΟ	51
4.2 ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ	52
4.2.1 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ	52
4.2.2 ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	53
4.2.3 ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	54
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο</u>	<u>55</u>
<u>ΓΡΑΜΜΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΠΝΟΥ</u>	<u>55</u>
5.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	55
5.2 ΓΡΑΜΜΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ	57
5.2.1 ΠΑΡΑΛΑΒΗ – ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ	59
5.2.2 ΦΑΣΗ ΧΑΡΜΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ	60
5.2.3 ΦΑΣΗ ΚΟΠΗΣ	63
5.2.4 ΦΑΣΗ ΞΗΡΑΝΣΕΩΣ	64
5.2.5 ΦΑΣΗ ΨΥΞΗΣ – ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΕΙΓΜΑΤΟΣ	65

5.2.5 ΦΑΣΗ ΑΡΩΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	66
5.2.6 ΦΑΣΗ ΤΣΙΓΑΡΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	67
5.2.7 ΠΑΚΕΤΑΡΙΣΜΑ.....	70
5.2.8 ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	73
5.3 ΤΜΗΜΑΤΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ.....	74
5.3.1 ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΤΡΩΝ	74
5.3.2 ΤΜΗΜΑ ΧΗΜΕΙΟΥ	74
5.3.3 ΤΜΗΜΑ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΥ	75
5.4 ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ΤΜΗΜΑΤΑ	76
5.4.1 ΤΕΛΩΝΕΙΟ	76
<u>ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ.....</u>	<u>77</u>
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....</u>	<u>79</u>

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εικόνα 1. Καλλιέργεια καπνού

Τα προϊόντα του καπνού είναι ίσως τα μοναδικά φυτικά προϊόντα τα οποία απολαμβάνει ο άνθρωπος σε αέρια κατάσταση με τη διαδικασία του καπνίσματος. Η κύρια χρήση του φυτού ήταν η απόλαυση, αλλά και για φαρμακευτικούς λόγους. Αργότερα όμως, στην χρήση του καπνού εναντιώθηκαν τόσο οι θρησκείες, όσο (τις τελευταίες δεκαετίες) και οι διάφοροι οργανισμοί υγείας, χωρίς όμως ιδιαίτερα αποτελέσματα.

Πολύ γρήγορα η χρήση του γενικεύτηκε, παρόλες τις κατηγορίες που συνεχώς εντείνονται ότι είναι επιβλαβής στην υγεία των καπνιστών και ο καπνός κατέκτησε μια εξέχουσα θέση μεταξύ των προϊόντων της Φυτικής παραγωγής. Είναι ένα από τα λίγα φυτά τα οποία διατίθενται στο διεθνές εμπόριο υπό την μορφή ξηρών φύλλων και είναι το πλέον διαδεδομένο καλλιεργούμενο φυτό το οποίο δεν χρησιμοποιείται στην διατροφή του ανθρώπου. Η συμβολή του στην γεωργία, το εμπόριο, την βιομηχανία και την δημόσια οικονομία πολλών χωρών είναι τεράστια.

Στη χώρα μας ο καπνός θεωρείται ως εθνικό προϊόν επειδή συμβάλλει πολύ στην οικονομία της Ελλάδος και στην εξοικονόμηση οικονομικών πόρων. Συγκεκριμένα:

- Αξιοποιεί κατά τον καλύτερο τρόπο το κατάλληλο για καπνοκαλλιέργεια εδαφο-κλιματολογικό περιβάλλον των καπνικών περιοχών.
- αξιοποιεί ειδικευμένα γεωργικά και εργατικά χέρια που σήμερα υπάρχουν.

- ο καπνός που παράγεται μετέχει διαρθρωτικά στα μεγέθη της εθνικής οικονομίας, αποφέρει συνάλλαγμα από εξαγωγές, καθώς και έσοδα από την φορολογία των προϊόντων καπνού¹.

Σκοπός της εργασίας είναι να παρουσιαστεί η γραμμή παραγωγής του καπνού, κυρίως μέσω του μηχανολογικού εξοπλισμού μιας καπνοβιομηχανικής μονάδος.

Η μελέτη αυτή ξεκινά (Κεφάλαιο 1) με γενικές πληροφορίες σχετικά με τον καπνό και τα βοτανικά χαρακτηριστικά του. Κατόπιν, γίνεται μια επιγραμματική αναφορά στο νομοθετικό πλαίσιο (Κεφάλαιο 2). Στην συνέχεια (Κεφάλαιο 3) γίνεται αναφορά στον κλάδο της καπνοβιομηχανίας, τόσο στην Ελλάδα όσο και στον διεθνή χώρο. Ακολούθως (Κεφάλαιο 4), παρουσιάζεται η καπνοβιομηχανία Καρέλια, όσον αφορά την ιστορία, την τεχνολογία και το δυναμικό της επιχείρησης. Τέλος (Κεφάλαιο 5), περιγράφεται η μεταποιητική επεξεργασία του καπνού καθώς προχωρά στην παραγωγή, μέχρι αυτός να μετατραπεί σε προϊόν έτοιμο προς κατανάλωση.

¹ Αναρτήθηκε στο www.agronews.gr/common_files/eap_static

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Ο ΚΑΠΝΟΣ

Ο καπνός ή *Nicotiana tabacum* είναι από τα λίγα φυτά των οποίων το χρήσιμο τμήμα είναι τα ξηρανθέντα φύλλα. Καταναλώνεται σε αέρια μορφή και η συνήθεια του καπνίσματος οφείλεται τόσο στις φυσιολογικές επιδράσεις της νικοτίνης όσο και σε ψυχολογικούς παράγοντες².

Η χώρα καταγωγής του φυτού είναι η κεντρική Αμερική. Ο Χριστόφορος Κολόμβος ήταν αυτός που πρώτος ανακάλυψε μαζί με την Αμερική και τον καπνό.

Το προϊόν του καπνού χρησιμοποιείται αποκλειστικά για λόγους απόλαυσης και όχι σαν διατροφικό. Ίσως αυτός είναι ο λόγος της μεγάλης χρήσης του παγκοσμίως, από ολόένα και περισσότερους ανθρώπους παρά τις αντιθέσεις των ειδικών.

² Σφήκας, 1995

1.1 Ιστορική Αναδρομή

Ο καπνός, καθώς προκύπτει από ιστορικά δεδομένα, καλλιεργήθηκε και χρησιμοποιήθηκε από τους Ινδιάνους της Αμερικής προ της ανακάλυψης της Ηπείρου από τον Χριστόφορο Κολόμβο. Πατρίδα του είναι η Αμερική και κατάγεται από περιοχές νοτιότερες του Μεξικού. Αναφέρεται επίσης ότι ήταν γνωστή η χρήση του και στην Αυστραλία³.

Το 1442 ο Χριστόφορος Κολόμβος ταυτόχρονα με το νέο κόσμο ανακάλυπτε και τον καπνό. Οι άνθρωποι της συνοδείας του είχαν την πρωτόγνωρη και παράξενη γι' αυτούς εμπειρία να παρακολουθήσουν έκπληκτοι την «τελετουργία» του καπνίσματος από τους ιθαγενείς, στους νέους τόπους που ανακάλυπταν και εξερευνούσαν. Οι ιθαγενείς ρουφούσαν με το στόμα και έβγαζαν απ' τα ρουθούνια καπνό που προερχόταν από δέσμη ξηρών φύλλων που καίγονταν. Ο καπνός αυτός είχε μεθυστικό άρωμα, προκαλούσε μια γλυκιά νάρκη και προερχόταν απ' τα φύλλα ενός φυτού που οι ιθαγενείς ονόμαζαν "πετούν". Τα φύλλα, τυλιγμένα κυλινδρικά, καίγονται μέσα σε σωλήνα ή πίπα, που ονομάζεται "τομπάκο". Κατά μια άλλη εκδοχή, τομπάκο ονομαζόταν το νησί που παρατηρήθηκε για πρώτη φορά η περιέργη αυτή ιεροτελεστία.

Ο πρώτος καλλιεργούμενος καπνός από τους ιθαγενείς θεωρείται ότι ανήκει στο είδος *N. Rustica* και ότι προήλθε από το Μεξικό. Οι άποικοι όμως που εγκαταστάθηκαν εκεί υιοθέτησαν την καλλιέργεια ποικιλιών *N. Tabacum* με πιθανή χώρα προέλευσης τη Βραζιλία⁴.

Τα πρώτα φύλλα καπνού εισήχθησαν στην Ευρώπη και συγκεκριμένα στην Ισπανία το 1519 ενώ οι πρώτοι σπόροι εισήχθησαν το 1559 - 1560. Ωστόσο η πρώτη καλλιέργεια καπνού φαίνεται ότι πραγματοποιήθηκε στην Γαλλία το 1556 και στην Πορτογαλία το 1558⁵.

³ Ταλλέλης, 1967

⁴ Ταλλέλης, 1967

⁵ Αναρτήθηκε στο <http://www.nosmoking.gr>

Στα πρώτα χρόνια της καλλιέργειάς του ο καπνός χρησιμοποιούνταν ως διακοσμητικό και φαρμακευτικό φυτό. Εν συνεχεία, διαδόθηκε και άρχισε να καλλιεργείται και στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης, όπως για παράδειγμα στην Αγγλία το 1565 και στην Ιταλία το 1575. Οι Σάξονες καλλιέργησαν το καπνό το 1613 και οι Ολλανδοί το 1615. Στην Ελλάδα αναφέρεται ότι εισήχθη στα τέλη του 16^{ου} με αρχές του 17^{ου} αιώνα, ενώ οι πρώτες τσιγαροποιητικές μηχανές εισήχθησαν το 1909 από τους βιομήχανους Βάρκα και Καραβασίλη⁶.

Είναι πολύ πιθανό στη διάδοση του καπνού να συνέβαλε και η Αικατερίνη των Μεδίκων, η οποία προκειμένου να ανακουφιστούν αυτή και ο γιός της από τις κεφαλαλγίες, δέχτηκε να χρησιμοποιήσουν με εισρόφηση από τη μύτη, σκόνη από ξηρά φύλλα καπνού, που της προσφέρθηκαν σαν δώρο από το Γάλλο πρέσβη στην Πορτογαλία Jean Nicot. Το όνομα του πρέσβη ήταν αυτό που υπερίσχυσε στην ονομασία του γένους *Nicotiana* (νικοτίνη) και όχι του πρώτου καλλιεργητή P. Thevet⁷.

Σύντομα στη πρακτική του καπνίσματος θα μνηθούν και οι άλλοι λαοί της Ευρώπης. Η χρήση θα γίνει κατάχρηση και μετά από ένα αιώνα καθολικής αποδοχής το κάπνισμα θα αποκτήσει πολέμιους. Σφοδρές αντιδράσεις που ενέπλεκαν θρησκεία, ηθική, υγεία, καθώς και «ιεροί» πόλεμοι ξέσπασαν εναντίον του καπνού. Αφορισμοί του Πάπα, συγγράμματα, εγκύκλιοι και πρόστιμα επιβάλλονταν στους χρήστες. Στην Ιταλία οι καπνιστές τιμωρούνταν με ραβδισμό ακόμα και κόψιμο της μύτης. Στην Περσία τους έκοβαν τα χείλη, ενώ στην Οθωμανική αυτοκρατορία τους απαγχόνιζαν. Κανένα μέτρο όμως δεν καθίσταται ικανό να ανακόψει την ανοδική πορεία του καπνού, που από τα τέλη του 17^{ου} αιώνα γίνεται ρυθμιστικός παράγοντας της οικονομίας, τόσο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας όσο και των Ευρωπαϊκών χωρών⁸.

Στην Ελλάδα ήρθε στις αρχές του 18^{ου} αιώνα απ' τον Εύξεινο Πόντο στην Κεντρική Μακεδονία και από τα παράλια της Μικράς Ασίας στη Θράκη και Ανατολική Μακεδονία. Ήδη στις αρχές του 1800 η καλλιέργεια του καπνού ήταν πολύ

⁶ ΚΑΠΝΙΚΗ

⁷ Ταλλέλης, 1967

⁸ Σφήκας, 1995

διαδεδομένη στη Μακεδονία και ιδιαίτερα στις κοιλάδες του Νέστου και του Αξιού, καθώς και στις πεδιάδες του Αλμυρού, της Λιβαδειάς, του Αγρινίου, του Άργους και της Καλαμάτας.

Μετά την Ελληνική Επανάσταση, η παραγωγή του καπνού έφτασε μόλις τους 500 - 600 τόνους, η ανοδική όμως πορεία και εξέλιξη της καλλιέργειας συνετέλεσε ώστε μέχρι το 1912 η παραγωγή του καπνού να φτάσει τους 12.000 τόνους. Με την απελευθέρωση της Μακεδονίας και της Θράκης, συνεχίστηκε η αυξητική πορεία της παραγωγής. Φαίνεται όμως ότι η οικονομική και κοινωνική σημασία της καλλιέργειας θεμελιώνεται με τη Μικρασιατική καταστροφή και τον εποικισμό των προσφύγων. Με βάση τα στατιστικά στοιχεία της περιόδου εκείνης, η παραγωγή καπνού από τους 28.000 τόνους κατά το 1920 - 1922, έφτασε τους 56.000 τόνους το 1923, δηλαδή διπλασιάστηκε.

Μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο, ο καπνός συνέχισε να αποτελεί σημαντικό προϊόν και να κατέχει εξέχουσα κοινωνική, συναλλαγματική και δημοσιονομική σημασία. Συγκεκριμένα, στη δεκαετία του '50, αν και η καλλιεργούμενη έκταση με καπνό αντιστοιχούσε κατά μέσο όρο στο 5% της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης της χώρας, ο καπνός εξασφάλιζε απασχόληση και εισόδημα σε περίπου 200.000 οικογένειες καπνοπαραγωγών και δημιουργούσε πρόσθετη απασχόληση σε 40.000 καπνεργάτες και σε 10.000 άτομα απασχολούμενα επιπλέον με τις καπνοβιομηχανίες και το καπνεμπόριο. Παράλληλα ο καπνός αποτελούσε το σημαντικότερο εξαγωγίμο προϊόν της Ελληνικής Οικονομίας την περίοδο εκείνη. Το 1954, οι εξαγωγές της χώρας έφτασαν τα 151 εκ. δολάρια, εκ των οποίων το 50% περίπου προήλθε από τις εξαγωγές καπνού⁹.

Η καπνοκαλλιέργεια απασχολεί σήμερα πάνω από 210.000 ανθρώπους στη χώρα μας, ενώ άλλοι 13.000 απασχολούνται στο δευτερογενή τομέα, σε σύνολο που φτάνει το 6% του ελληνικού πληθυσμού. Επίσης απασχολεί το 10% των εργατών της γεωργίας. Η παραγωγή του καπνού αποτελεί το 1,9% της παγκόσμιας παραγωγής, καθώς και το 45% της παραγωγής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καλλιεργούνται ετησίως

⁹ ΚΑΠΝΙΚΗ

περίπου 600.000 στρέμματα, αποτελεί το 2,5% των καλλιεργουμένων εκτάσεων και αποδίδει το υψηλότερο ακαθάριστο εισόδημα¹⁰.

¹⁰ ΕΣΥΕ

1.2 Γενική Ταξινόμηση

Ο καπνός ανήκει στην κατηγορία των βιομηχανικών φυτών των Φυτών Μεγάλης Καλλιέργειας. Είναι μονοετές, ποώδες φυτό και ανήκει στο γένος νικοτιανή, το οποίο καλλιεργείται για τα φύλλα του, τα οποία μετά από κατάλληλη επεξεργασία χρησιμοποιούνται για κάπνισμα¹¹.

Ο καλλιεργούμενος καπνός ανήκει στο γένος *Nicotiana* της οικογένειας *Solanaceae* της τάξεως *Tubiflorae*. Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει την ταξινόμηση του φυτού.

Πίνακας 1.1: Βοτανική Ταξινόμηση

ΤΑΞΗ	<i>Tubiflorae</i>
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	<i>Solanaceae</i>
ΓΕΝΟΣ	<i>Nicotiana</i>
ΕΙΔΟΣ	<i>Tabacum</i>
ΟΜΑΔΑ	<i>Genuinae</i>

Πηγή: el.wikipedia.org

¹¹ Αναρτήθηκε στο <http://el.wikipedia.org/wiki/>

Η οικογένεια *Solanaceae* περιλαμβάνει περί τα 70 γένη και 1700 είδη. Πολλά από τα γένη και είδη αυτά καλλιεργούνται για τη διατροφή του ανθρώπου (όπως η πατάτα, τομάτα, μελιτζάνα, πιπεριά κ.α.), για τις τοξικές ουσίες που περιέχουν (όπως ο καπνός), ή ως καλλωπιστικά φυτά (πετούνια κ.α.)¹².

Το γένος *Nicotiana* παρουσιάζει μεγάλη πολυμορφία χαρακτηριστικών και περιλαμβάνει είδη με φυτά ετήσια, ποώδη ή πολυετή, με βλαστό ημιξυλώδη. Τα γνωστά είδη είναι 66, από τα οποία 36 κατάγονται από την Ν. Αμερική, 20 από την Αυστραλία, 9 από τη Β. Αμερική και 1 από την Αφρική. Από μελέτες ειδικών προκύπτει ότι το γένος *Nicotiana* είχε αρχικά κέντρο καταγωγής τη Ν. Αμερική και στην συνέχεια «μετανάστευσε» και σχημάτισε άλλα 2 κέντρα, ένα στη Β. Αμερική και ένα στην Αυστραλία. Από τα 66 είδη το κατεξοχήν καλλιεργούμενο είδος είναι το *N. Tabacum* L. δηλαδή ο καπνός. Σε μικρή έκταση καλλιεργείται το *N. Rustica* L. (Ρωσία, Πολωνία, Ινδία), ενώ το *N. Paniculata* L. καλλιεργείται ελάχιστα (Ν. Αμερική)¹³.

Το γένος *Nicotiana* χωρίζεται σε τρία υπογένη:

1. *Tabaculn*: Άνθη σε αποχρώσεις; του κόκκινου, κάψα δίχωρη.
2. *Rustica*: Άνθη κίτρινα ή πρασινωπά, κάψα δίχωρη.
3. *Petunoides*: Άνθη λευκά, ιώχρα ή ερυθρά, κάψα δίχωρη, τετράχωρη ή πολύχωρη.

Ο αριθμός χρωμοσωμάτων του γένους *Nicotiana* είναι συνήθως 12 ή 24 ζεύγη, υπάρχουν όμως και είδη με διαφορετικό αριθμό ζευγών από 9-24¹⁴.

¹² Ταλλέλης, 1967

¹³ Γαλανοπούλου-Σενδούκα, 2002

¹⁴ Σφήκας, 1995

1.3 Βοτανική Περιγραφή

Το είδος *N. Tabacum* L. είναι φυτό ποώδες ή ημιξυλώδες, ετήσιο και σπάνια διετές ή τριετές. Εμφανίζει μεγάλη παραλλακτικότητα στα μορφολογικά χαρακτηριστικά κυρίως στα φύλλα και στα στελέχη. Επίσης αναβλαστάνει εάν ευνοηθεί από τη θερμοκρασία και την υγρασία του εδάφους και είναι δυνατόν να επιζήσει περισσότερα χρόνια. Ωστόσο η ποιότητα της παραγωγής τέτοιου καπνού δεν είναι καλή¹⁵. Παρακάτω περιγράφονται αναλυτικά τα μορφολογικά χαρακτηριστικά του καπνού.

1.3.1 Ριζικό Σύστημα

Η κύρια ρίζα των νεαρών φυτωρίων κόβεται όποτε στο χωράφι αναπτύσσεται πλούσιο ριζικό σύστημα, πλάγιο, το οποίο όμως είναι επιφανειακό, έτσι σε ισχυρούς ανέμους παρατηρούμε πλάγιασμα του φυτού.

Η βιοσύνθεση της νικοτίνης γίνεται στη ρίζα οπότε όσο μεγαλύτερο ριζικό σύστημα έχουμε τόσο μεγαλύτερη και η περιεκτικότητα της νικοτίνης¹⁶.

¹⁵ Ταλλέλης, 1967

¹⁶ Παπακώστα 2002

1.3.2 Βλαστός

Τα φυτά του καπνού έχουν έναν κύριο βλαστό που αναπτύσσεται γρήγορα. Το ύψος του φτάνει στα ανατολικού τύπου από 45 έως 115cm, στα *Virginia* και *Burley* 180 έως 200cm. Στη βάση των φύλλων έχουμε οφθαλμούς που όμως παραμένουν σε λήθαργο. Αν όμως έχουμε αποκοπή του τελευταίου οφθαλμού του κεντρικού βλαστού, τότε αναπτύσσονται αυτοί οι πλάγιοι οφθαλμοί που ονομάζονται φυλλίζια¹⁷.

1.3.3 Φύλλα

Αρχικά πρέπει να πούμε ότι ο αριθμός των φύλλων αποτελεί γενετικό χαρακτηριστικό και δεν επηρεάζεται από το περιβάλλον, αντίθετα με το μέγεθός τους, όπου επηρεάζεται. Καλύπτονται από αδενώδεις τρίχες που εκκρίνουν κολλώδης ουσίες (γόμα). Οι ουσίες που εκκρίνονται είναι αιθέρια έλαια, ρητίνες, κηροί και θεωρούνται ως τα πρώτα συστατικά του αρώματος και της γεύσης του ξηρού φύλλου του καπνού. Επηρεάζονται βέβαια από το στάδιο ανάπτυξης των φύλλων, τις συνθήκες του περιβάλλοντος και της καλλιέργειας, καθώς ο θερμός και ξηρός καιρός είναι αυτός που ευνοεί τη συγκέντρωσή τους.

Το μέγεθος των φύλλων ποικίλλει από 5 έως -90 cm, είναι απλό και το σχήμα του μπορεί να είναι λογχοειδές, ωοειδές, ελλειπτικό ή ενδιάμεσο¹⁸.

¹⁷ Γαλανοπούλου-Σενδούκα, 2002

¹⁸ Παπακώστα 2002

1.3.4 Ταξιανθία

Εικόνα 2. Άνθος καπνού

Η ταξιανθία του καπνού ονομάζεται φοβοειδής κόρυμβος, φέρει εμφανή ράχη και πολλούς κλάδους με ποικίλη πυκνότητα. Οι ποδίσκοι έχουν μήκος 5 - 15 cm. Ο κάλυκας είναι κυλινδρικός προς κωδωνοειδής, μήκους 12 - 25 cm, με δόντια περίπου τριγωνικά ή άνισα. Η στεφάνη έχει μήκος 3 - 5 φορές μεγαλύτερο του κάλυκα. Είναι συνήθως χνουδωτή με ρόδινο ή ερυθρό χρώμα. Φέρει πέντε στήμονες από τους οποίους οι 4 φθάνουν το ύψος της στεφάνης, ενώ ο πέμπτος είναι λίγο βραχύτερος¹⁹.

1.3.5 Καρπός

Ο καρπός είναι κάψα, κυλινδρική ή χωνική, τετράχωρη και ποικίλλει σε μέγεθος. Το χρώμα του είναι σχεδόν μαύρο, εξωτερικά έχουμε την επιδερμίδα και εσωτερικά 2-3 στρώματα παρεγγυματικών κυττάρων, με ένα στρώμα εμβρυακού ιστού και πιο κάτω το ενδοσπέρμιο. Ο σπόρος πρέπει να πούμε ότι είναι πολύ μικρός καθώς 1gr περιέχει κατά μέσο όρο 10.000 σπόρους²⁰.

¹⁹ Γαλανοπούλου-Σενδούκα, 2002

²⁰ Παπακώστα 2002

1.4 Εμπορική Ταξινόμηση Καπνού

Το *N. Tabacum L.* έχει ένα πλούσιο γενετικό υλικό που μεταβάλλεται συνεχώς και από το οποίο με διάφορες μεθόδους βελτίωσης προέκυψαν διάφοροι τύποι. Οι ταξινομήσεις που ακολουθούνται στα καπνά δεν είναι απόλυτες, γιατί οι οικολογικές συνθήκες επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την ανάπτυξη και το προϊόν της ποικιλίας²¹.

Τα καλλιεργούμενα στον κόσμο καπνά σήμερα κατατάσσονται σε τύπους και κλάσεις με διάφορα κριτήρια και κυρίως **α)** τον τρόπο με τον οποίο αποξηραίνονται τα φύλλα, **β)** τη βιομηχανική τους χρήση και **γ)** την περιοχή στην οποία παράγονται.

Στο εμπόριο ο καπνός διακινείται με βάση το όνομα της ποικιλίας, το όνομα της περιοχής όπου παράγεται και τον τρόπο αποξήρανσης. Με κριτήριο τη βιομηχανική χρήση, τα καπνά κατατάσσονται σε διάφορες κατηγορίες, όπως καπνά τσιγάρων, πούρων, πίπας κ.α., χωρίς όμως να υπάρχει σαφής διαχωρισμός λόγω της πολλαπλής χρήσεως ενός τύπου καπνού.

Η ποιότητα του καπνού διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό κατά την αποξήρανση των φύλλων, γι' αυτό έχει επικρατήσει διεθνώς να γίνεται η ταξινόμηση των καπνών με βάση τον τρόπο αποξήρανσής τους. Με βάση τον τρόπο αποξήρανσης τα καπνά ταξινομούνται σε κλάσεις και τύπους που φαίνονται στον πίνακα που ακολουθεί.

²¹ Γαλανόπουλος 1996

Πίνακας 1.2 : Ταξινόμηση του καπνού με βάση τον τρόπο αποξηράνσης

ΑΠΟΞΗΡΑΝΣΗ	ΤΥΠΟΣ	ΠΡΟΪΟΝ
1) Sun-cured (ηλιοξηραίνόμενα) Καπνά που αποξηραίνονται στον ήλιο	Ανατολικά	Τσιγάρα, καπνός πίπας
2) Flue-cured (θερμοξηραίνόμενα) Καπνά που αποξηραίνονται σε ειδικούς κλιβάνους με θερμότητα	<i>Virginia</i>	Τσιγάρα, καπνός πίπας
3) Air-cured (αεροξηραίνόμενα) Καπνά που αποξηραίνονται στον αέρα και κάτω από σκιά	<i>Burley</i>	Τσιγάρα, πούρα, καπνός πίπας
4) Fire-cured Καπνά που αποξηραίνονται με φωτιά	<i>Virginia</i>	Καπνός πίπας, μασήματος, πρέζας
5) Cigar-wrapper Καπνά που αποξηραίνονται στον αέρα	Καπνά περιτυλίγματος πούρων	Πούρα
6) Cigar-filler Καπνά που αποξηραίνονται στον αέρα	Καπνά γεμίσματος πούρων	Πούρα

Πηγή: Γαλανοπούλου-Σενδουκά

1.4.1 Ελληνικές Καλλιέργειες

Στην Ελλάδα παρατηρείται πλουσιότετη συλλογή ποικιλιών καπνού, που διαφέρουν μεταξύ τους μορφολογικά και από πλευράς φυσιολογίας σε ότι αφορά τις εδαφοκλιματικές απαιτήσεις και τους ποιοτικούς χαρακτήρες τους. Οι ποικιλίες αυτές εντάσσονται σε τρεις τύπους καπνού, που καλλιεργούνται στην Ελλάδα, και είναι οι εξής:

1. **Ανατολικά** (που αποξηραίνονται στον ήλιο): Μικρόφυλλες ποικιλίες, καλλιεργούνται σε συνθήκες ξηρού κλίματος και φτωχού εδάφους.
2. **Virginia** (που αποξηραίνονται σε ειδικούς κλιβάνους με θέρμανση): Μεγαλόσωμα φυτά, παχύκορμα και παχύσωμα, σχήματος κανονικού. Έχουν

20 – 26 μεγάλα φύλλα μήκους άνω των 55 cm και πλάτους 25 – 30 cm.

3. **Burley** που αποξηραίνονται με φυσικό αερισμό σε ειδικά ξηραντήρια: Ψηλά φυτά, ύψους 182 cm. Έχουν 20 – 25 μεγάλα φύλλα μήκους 50 cm και πλάτους 25 – 30 cm. Το χρώμα του στελέχους και των νευρώσεων είναι χαρακτηριστικό λευκοκίτρινο, ενώ των φύλλων ανοικτό πράσινο²².

²² Οργανισμός Καπνού

1.5 Προϊόντα και Υποπροϊόντα Καπνού

Ο καπνός καλλιεργείται για τα ξηρά φύλλα του με τα οποία παράγονται τα διάφορα καπνιστικά προϊόντα που καταναλίσκει ο άνθρωπος για να ικανοποιήσει τις αισθήσεις του κυρίως μέσω της νικοτίνης. Ο καπνός κυρίως καπνίζεται και ελάχιστα μασιέται ή εισροφάται σε μορφή σκόνης²³.

Κάπνισμα: Τα προϊόντα καπνίσματος είναι κυρίως τα τσιγάρα (*Virginia*, Ανατολικά καπνά και *Burley*), δευτερευόντως τα πούρα (κυρίως αλκαλικά καπνά) και τέλος ο καπνός πίπας (συμμετέχουν πολλοί τύποι καπνών και προστίθενται ουσίες για να βελτιώσουν τη γεύση και το άρωμα).

Τα τσιγάρα παρασκευάζονται από ένα τύπο καπνού ή από μείγματα (blends) καπνού. Μείγματα καπνού υπάρχουν πολλά όπως το **Αμερικάνικο** (συνήθεις αναλογίες: 48% *Virginia*, 35% *Burley*, 15% Ανατολικά και 2% *Meryland*), το **Αγγλικό** (αποκλειστικώς *Virginia* και μικροποσότητες υγραντικών), το Ανατολικό (διάφοροι τύποι Ανατολικών που λόγω της ποικιλομορφίας τους δημιουργούν ποικιλία τσιγάρων από τα πλέον αρωματικά μέχρι τα ουδέτερα) κ.α.

Μάσηση (Chewing): Οι πλάκες καπνού μασήματος παρασκευάζονται κυρίως από κατώτερα καπνά με προσθήκη μελάσας και άλλων ουσιών.

Εισρόφηση κόνεως (πρέζα-snuff): Χρησιμοποιούνται κυρίως πυροξηραινόμενα καπνά.

Τα κυριότερα υποπροϊόντα του καπνού είναι:

Καπνόςπορος: Σε χώρες με φθινό ημερομίσθιο συλλέγεται ο καπνόςπορος και χρησιμοποιείται για παραγωγή λαδιού, ενώ ο πλακούντας αποτελεί θρεπτικότετη ζωοτροφή. Ο καπνόςπορος περιέχει περίπου 20% πρωτεΐνη και 30-45% λάδι.

²³ Σφήκας, 1995

Νικοτίνη. Χρησίμευε παλαιότερα ως εντομοκτόνο. Με την ανάπτυξη συνθετικών εντομοκτόνων έπαυσε να έχει σημασία, την οποία μπορεί να επανακτήσει στα πλαίσια της φιλικής προς το περιβάλλον γεωργίας.

Καπνοκόνεις. Χρησίμευαν παλαιότερα για εξαγωγή νικοτίνης και σήμερα για παρασκευή ομογενοποιημένου καπνού.

Καπνοστελέχη: Περιέχουν ακατέργαστη κυτταρίνη 35-40% (όση και τα βαμβακοστελέχη) που επειδή αποτελείται από κοντές ίνες. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί για παραγωγή χαρτιού κατώτερης ποιότητας. Τα καπνοστελέχη έχουν επίσης αξιόλογη λιπαντική αξία.

Πρωτεΐνη: Μπορεί να εξαχθεί από τα φύλλα σε ποσότητα 2,5 - 4,5Kg/στρ. με αποτέλεσμα και το κάπνισμα να γίνεται λιγότερο επιβλαβές. Ως προς τη σύνθεση σε αμινοξέα πλησιάζει την πρωτεΐνη του γάλακτος και υπερέχει της σόγιας.

Φαρμακευτικά προϊόντα. Οι διάφορες χημικές ενώσεις του καπνού μπορεί να έχουν φαρμακευτική ή άλλη χρήση²⁴.

²⁴ Γαλανοπούλου-Σενδούκα, 2002

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η πώληση του καπνού πραγματοποιείται όταν ο παραγωγός έχει πλέον συσκευάσει το προϊόν του καπνού. Στην φάση αυτή, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί το νομοθετικό πλαίσιο στο οποίο υπάγονται τόσο οι παραγωγοί και οι έμποροι που αγοράζουν το προϊόν, όσο και οι μεταποιητές που παρεμβάλλονται, καθώς και ο τελικός αποδέκτης που είναι η καπνοβιομηχανία.

2.1 Νομοθετικό Πλαίσιο

Ο νόμος με τον οποίον πλαισιώνεται η πώληση του καπνού είναι ο νόμος της 2848/98 Ε.Ε., που ψηφίστηκε της 22 Δεκεμβρίου του 1998. Περιλαμβάνει τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των παραγωγών, των ομάδων καπνών και των εμπόρων.

2.1.1 Παραγωγοί

Καταρχήν, πρέπει να σημειωθεί ότι, η ποσότητα που θα πριμοδοτηθεί ο παραγωγός είναι καθορισμένη. Κάθε παραγωγός κατέχει μία «άδεια», η οποία είναι στην ουσία η ποσότητα σε κιλά που θα πληρωθεί από την Ε.Ε.

Έτσι γίνεται κατανοητό ότι ο παραγωγός έχει έσοδα από την Ε.Ε. (καθεστώς πριμοδοτήσεων) και από την ίδια την πώληση του καπνού που παρήγαγε. Η τιμή η οποία θα λάβει είναι συνάρτηση της ποιότητας του καπνού του. Η ποιότητα επηρεάζει και την επιδότηση καθώς μεταβάλλεται ανάλογα την κατηγορία του καπνού. Οι παραγωγοί όμως είναι υποχρεωμένοι να έχουν καπνό συγκεκριμένης υγρασίας, όπως επίσης και να καλλιεργούν καθορισμένη έκταση. Για την διατήρηση της νομιμότητας γίνονται συχνοί έλεγχοι.

2.1.2 Ομάδες Καπνοπαραγωγών

Είναι στην ουσία συνεταιρισμοί των παραγωγών. Είναι υπεύθυνοι για τις πληρωμές, για την σωστή κατανομή των ποσοστώσεων, για τον έλεγχο των βαθμολογιών των εμπόρων και στην ουσία πραγματοποιούν την γραμματειακή δουλειά των καπνοπαραγωγών.

Επίσης υπάρχουν στις ομάδες και γεωπόνοι όπου συμβουλεύουν τους παραγωγούς και βοηθούν στην διατήρηση της ποιότητας του καπνού. Οι υπάλληλοι που απαρτίζουν τις ομάδες καπνού, πληρώνονται από ενισχύσεις της Ε.Ε. και από κρατήσεις των εισοδημάτων των παραγωγών.

2.1.3 Έμποροι

Είναι οι πρώτοι μεταποιητές, οι οποίοι αγοράζουν τον καπνό και τον προωθούν στις καπνοβιομηχανίες. Η σημαντικότερη υποχρέωση που έχουν είναι να καταβάλουν το ποσό της αγοράς του καπνού εντός κάποιου ορίου ημερών. Οι κυρώσεις που μπορεί να αποδοθούν στους εμπόρους έχουν να κάνουν κυρίως με πρόστιμα ή ακόμα και την ανάκληση αδειών αγοράς και πώλησης, καπνού.

2.1.4 Καπνοβιομηχανίες

Η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθορίζει τα κατώτατα όρια φορολόγησης για τα προϊόντα του καπνού. Τα εν λόγω κατώτατα όρια τροποποιήθηκαν για τελευταία φορά από την Οδηγία του Συμβουλίου 2002/10/EK/12-2-02. Σύμφωνα με αυτή την τροποποίηση, το ελάχιστο επίπεδο ειδικών φόρων κατανάλωσης για το λεπτοκομμένο καπνό για τσιγάρα θα πρέπει να φθάνει το 36% της τιμής λιανικής πώλησης συμπεριλαμβανομένων όλων των φόρων, ενώ για τα τσιγάρα καθορίζεται στο 57%²⁵.

Ο χαμηλότερος ελάχιστος συντελεστής που εφαρμόζεται στον λεπτοκομμένο καπνό για τσιγάρα δικαιολογείται από το γεγονός ότι αυτός ο καπνός είναι ημιτελής και χρησιμοποιείται από τους καταναλωτές που «στρίβουν» οι ίδιοι τα τσιγάρα τους και είναι ως εκ τούτου αναγκασμένοι να αγοράζουν και άλλα υλικά.

Ωστόσο, τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να καθορίζουν τα επίπεδα της φορολογίας τους πάνω από τα ελάχιστα επίπεδα συντελεστών²⁶. Η Ελλάδα, μετά και τις τελευταίες αυξήσεις, επέλεξε να εφαρμόσει ειδικό φόρο κατανάλωσης ίσο με 67%, στα πούρα 34% και στον καπνό καπνίσματος 69% της τιμής λιανικής πώλησης. Πέρα από αυτό, επιβάλλεται και πάγιος φόρος 10% της τιμής λιανικής πώλησης. Η

²⁵ Φωτόπουλος, 2010

²⁶ Αναρτήθηκε στο <http://www.agricman.uoi.gr/prosopiko/articles/11-17.pdf>

επιβάρυνση από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης κυμαίνεται από 0,05 μέχρι 0,07 ευρώ ανά πακέτο και από 0,06 έως 0,08 ευρώ με το συνυπολογισμό του ΦΠΑ²⁷.

Σύμφωνα με το άρθρο 11 της Οδηγίας 92/12/ΕΟΚ/25-02-92 σχετικά με το γενικό καθεστώς της κατοχής, της κυκλοφορίας και ελέγχου των προϊόντων που υπόκεινται σε ειδικούς φόρους κατανάλωσης, θα πρέπει οι βιομήχανοι – βιοτέχνες που επιθυμούν να παράγουν λεπτοκομμένο καπνό να ζητούν την έκδοση άδειας από τις φορολογικές αρχές, έτσι ώστε εγκαθίστανται εγκεκριμένοι διαχειριστές αποθηκών, κατατίθεται εγγύηση για τον ειδικό φόρο κατανάλωσης (για την Ελλάδα είναι 293.410 ευρώ), τηρούνται βιβλία, κλπ²⁸.

Τα κράτη μέλη δύναται να παρεκκλίνουν από αυτή την υποχρέωση εφόσον το κρίνουν ορθό, όπως επίσης έχουν τη δυνατότητα (εντός των ορίων της οδηγίας) να καθορίσουν και να απλουστεύσουν τις υποχρεώσεις που πρέπει να τηρούνται από τους παραγωγούς προϊόντων που υπόκεινται σε ειδικούς φόρους κατανάλωσης. Προς το παρόν δεν έχει υποβληθεί αίτημα των ελληνικών αρχών για καθιέρωση περισσότερο ευέλικτων διαδικασιών.

Επιπλέον, σύμφωνα με την παραπάνω Οδηγία, υπάρχει δυνατότητα μείωσης του ειδικού φόρου κατανάλωσης σε 20% για περιπτώσεις διαφοροποιημένων (βιολογικών) προϊόντων καπνού που έχουν ιδιαίτερα φυσικά χαρακτηριστικά (γεύση, καυστικότητα, κλπ). Εξάλλου, υπάρχει προηγούμενο κρατών μελών για παρόμοιες περιπτώσεις, όπως η Ιρλανδία με φόρο 19,36% και η Δανία με 20% για βιομηχανίες παρασκευής λεπτοκομμένου καπνού²⁹.

2.1.5 Λοιπές Διατάξεις

Μερικές ακόμα σημαντικές διατάξεις που αφορούν την πώληση του καπνού, έχουν

²⁷ Αναρτήθηκε στο <http://www.otenet.gr/portal/portal/info/economynews/tyuserory=economy>

²⁸ Φωτόπουλος, 2010

²⁹ Αναρτήθηκε στο <http://www.agricman.uoi.gr/prosopiko/articles/11-17.pdf>

να κάνουν με τις ελάχιστες ποιοτικές απαιτήσεις, οι οποίες προϋποθέτουν την διάθεση ανόθευτου καπνού, υγιή, ο οποίος είναι σύμφωνος με τα συναλλακτικά ήθη ποιότητας, λαμβανομένων υπόψη των τυπικών χαρακτηριστικών της κάθε ποικιλίας και δεν εμφανίζει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

1. τεμάχια φύλλων,
2. φύλλα πολύ σκισμένα από το χαλάζι,
3. φύλλα που παρουσιάζουν σοβαρά ελαττώματα ακεραιότητας και των οποίων η επιφάνεια έχει υποστεί βλάβες περισσότερο του ενός τρίτου,
4. φύλλα που έχουν προσβληθεί περισσότερο από 25% της επιφάνειάς τους από ασθένειες ή από προσβολές εντόμων, φύλλα που παρουσιάζουν κατάλοιπα φυτοφαρμάκων,
5. μη ώριμα φύλλα χλωρού πράσινου χρώματος,
6. φύλλα που έχουν προσβληθεί από παγετό,
7. μουχλιασμένα ή σάπια φύλλα,
8. φύλλα που έχουν μη αποξηραμένες νεκρώσεις, υγρά ή προσβεβλημένα από σήψη,
9. φύλλα που προέρχονται από τους οφθαλμούς,
10. φύλλα με δυσάρεστη οσμή, λερωμένα και
11. φύλλα των οποίων η υγρασία είναι τέσσερις μονάδες παραπάνω από το επιτρεπόμενο όριο (Flue cured 16%, Air cured 22%, SUN cured 16%)³⁰.

³⁰ Φωτόπουλος, 2010

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΗΣ ΚΑΤΗΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

3.1 Γενικά

Η κατανάλωση του καπνού έχει λάβει πλέον παγκόσμια διάδοση. Το 80% περίπου της παγκόσμιας παραγωγής του καταναλώνεται στις χώρες που το παράγουν. Το υπόλοιπο εισέρχεται στο διεθνές εμπόριο. Ακόμα και χώρες που παράγουν καπνό, όπως οι Η.Π.Α., εισάγουν ορισμένους τύπους τους οποίους εξαιτίας κλιματολογικών και άλλων συνθηκών δεν μπορούν να παράγουν (Ανατολικά ή αρωματικά καπνά, καπνά πούρων)³¹.

Η παγκόσμια παραγωγή καπνού παρουσίασε θεαματική αύξηση τον 20^ο αιώνα με αποτέλεσμα από τους 1.200.000 τόνους που ήταν το 1900, να τριπλασιαστεί και να

³¹ Ταλλέλης, 1967

φθάσει τους 4.000.000 τόνους το 1960, ενώ σήμερα συνεχίζοντας την ανοδική του πορεία έχει φθάσει περίπου τους 5.700.000 - 6.000.000 τόνους³².

Οι κυριότερες καπνοπαραγωγικές χώρες είναι η Κίνα, η Βραζιλία, οι Η.Π.Α., η Ινδία, η Ινδονησία, η Τουρκία, η Ελλάδα, η Ιαπωνία και η Βουλγαρία. Οι χώρες με το μεγαλύτερο εξαγωγικό εμπόριο είναι η Βραζιλία, οι Η.Π.Α., η Κίνα, η Ιταλία, η Τουρκία και η Ελλάδα ενώ τις μεγαλύτερες εισαγωγές καπνού πραγματοποιούν η Ρωσία, η Γερμανία, οι Η.Π.Α., το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιαπωνία, η Γαλλία, η Ολλανδία και η Κίνα ³³.

³² Αναρτήθηκε στο <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/>

³³ Αναρτήθηκε στο <http://www.agroepiloges.gr/KalliergiaKapnou.aspx>

3.2 Διεθνείς Εξελίξεις

Ο κλάδος του καπνού από την αρχή της χιλιετίας βρέθηκε «διωκόμενος» από οργανισμούς υγείας, ζοφερές στατιστικές και, τελικά, από επίσημες πολιτικές, απαγορευτικές του καπνίσματος. Ωστόσο, κρατά ακόμη γερά τον θεμέλιο λίθο του μάρκετινγκ και της «φιλοσοφίας» του, που διαχρονικά τον καθιστά οικονομικά εύρωστο: την ανθρώπινη (κακή;) συνήθεια.

Η βιομηχανία καπνού παράγει περισσότερα από 5,5 τρισεκατομμύρια τσιγάρα ετησίως σε παγκόσμιο επίπεδο. Η μεγαλύτερη αγορά είναι αυτή της Κίνας, όπου περίπου 350 εκατομμύρια καπνιστές καταναλώνουν περί τα 2,2 τρισεκατομμύρια τσιγάρα κάθε χρόνο, ή 40% της συνολικής παγκόσμιας κατανάλωσης. Πρόκειται για μια σημαντική βιομηχανία, που βέβαια είναι κρατική³⁴.

Εκτός Κίνας, οι τέσσερις μεγαλύτερες πολυεθνικές εταιρείες καπνού βρίσκονται σε διαρκή ανταγωνισμό, καθώς μοιράζονται το 46% της παγκόσμιας αγοράς. Τα μερίδιά τους το 2008 διαμορφώνονταν ως εξής:

- Phillip Morris International: 16%
- British American Tobacco: 13%
- Japan Tobacco: 11%
- Imperial Tobacco: 6%³⁵.

Για το μέλλον, η παγκόσμια βιομηχανία καπνού «βλέπει» τους κανονισμούς να επεκτείνονται, συμπεριλαμβανομένων των προειδοποιητικών επισημάνσεων για την υγεία επί των πακέτων, της απαγόρευσης της διαφήμισης προϊόντων καπνού και των περιορισμών για το κάπνισμα σε κλειστούς χώρους. Συγχρόνως, η σημαντική άνοδος των φόρων στις αγορές, όπου οι τιμές των προϊόντων καπνού είναι ήδη υψηλές, οδηγούν αρκετούς καταναλωτές είτε στην αλλαγή μάρκας είτε στην επιλογή πιο φθηνού τύπου τσιγάρων, τάση που αναμένεται να συνεχιστεί.

³⁴ Ζούντα, 2009

³⁵ Αναρτήθηκε στο <http://galera.gr/magazine/modules/articles/article.php?id=1733>

Η βιομηχανία καπνού εκτιμά ότι θα επέλθει μείωση της κατά κεφαλήν κατανάλωσης τσιγάρων και θα διαμορφωθούν μικρότερα ποσοστά καπνιστών επί των πληθυσμών. Ωστόσο, υπολογίζεται ότι ο αριθμός των ενήλικων, άνω των 20 ετών, καπνιστών θα αυξηθεί κατά περίπου 11% μέσα στην επόμενη δεκαετία³⁶.

Αναλύοντας αυτές τις τάσεις, οι καπνοβιομηχανίες προβλέπουν ότι τα επόμενα 10 χρόνια οι παγκόσμιες ετήσιες πωλήσεις προϊόντων καπνού θα μείνουν γενικά σταθερές.

³⁶ Ζούντα, 2009

3.3 Εξελίξεις σε Επίπεδο ΕΜάδος

Για την Ελλάδα τα πράγματα είναι διαφορετικά, καθώς από «πρωταγωνιστής» στον κλάδο τού καπνού, βρίσκεται πλέον να αγωνιά για τη βιωσιμότητα του κλάδου σε ένα μέλλον πολύ κοντινό.

Μέχρι πριν μια δεκαετία περίπου, η παραγωγή, μεταποίηση και εμπορία καπνού ήταν ένας από τους πιο δυναμικούς τομείς της εγχώριας οικονομίας, με σημαντική συμμετοχή στο ακαθάριστο εθνικό προϊόν της χώρας και στην απασχόληση.

Η ακαθάριστη αξία παραγωγής όλων των οικονομικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τον καπνό ανήλθε το 1998 σε 1.120 εκατομμύρια ευρώ περίπου, ήτοι 1,03% του συνολικού ΑΕΠ της χώρας, όταν το αντίστοιχο ποσοστό για τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν 0,13%. Δηλαδή, ως προς το παραγόμενο προϊόν, ο κλάδος τού καπνού στην Ελλάδα είχε οκταπλάσια βαρύτητα από εκείνη που έχει στην Ε.Ε.

Το προϊόν αυτό κατανεμόταν κατά 20% στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας (καλλιέργεια καπνού), κατά 50% στον δευτερογενή τομέα (καπνοβιομηχανίες) και κατά 30% στον τριτογενή τομέα (χονδρικό και λιανικό εμπόριο). Ο παραγόμενος καπνός στην Ελλάδα ανερχόταν σε 125.000 τόνους (36,1% της ευρωπαϊκής παραγωγής), ενώ η αξία παραγωγής έφτανε σε 530 δισ. ευρώ (40% της συνολικής αξίας στην Ε.Ε.). Η επίδοση αυτή κατέτασσε τη χώρα μας, ως προς την ποσότητα παραγωγής, στην όγδοη θέση παγκοσμίως και στη δεύτερη στην Ε.Ε.³⁷.

Ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων στον κλάδο τού καπνού ανήλθε το 1999 σε 250.000 άτομα περίπου, νούμερο που αντιστοιχούσε στο 5,6% του εργατικού δυναμικού της χώρας, όταν το αντίστοιχο ποσοστό στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες άγγιζε μόλις το 0,6%. Η απασχόληση στον καπνό οφειλόταν κυρίως στην καλλιέργειά

³⁷ Αναρτήθηκε στο <http://galera.gr/magazine/modules/articles/article.php?id=1733>

του, κατά 85%, στον κλάδο της επεξεργασίας καπνού και της βιομηχανίας, κατά 5% και στο εμπόριο, κατά 10%.

Παρατηρείται ότι αν και ο πρωτογενής τομέας τού κλάδου, η καλλιέργεια, παρήγαγε μόλις το 20% του συνολικού ακαθάριστου προϊόντος τού κλάδου, εντούτοις απασχολούσε το 85% του συνολικού αριθμού των εργαζομένων σε αυτόν. Παράλληλα, η καλλιέργεια καπνού παρήγαγε σχεδόν το 15% του προϊόντος τού συνόλου τού πρωτογενούς τομέα στην Ελλάδα, απασχολώντας σχεδόν το 17% των εργαζομένων σε αυτόν. Τα ποσοστά αυτά ήταν τα μεγαλύτερα σε επίπεδο Ε.Ε.³⁸.

Εξίσου σημαντική ήταν η συμβολή τού κλάδου καπνού και στον εξαγωγικό τομέα της οικονομίας. Η συμμετοχή των εξαγωγών του κλάδου στο σύνολο των ελληνικών εξαγωγών έφτασε το 2002 στο 4,32%. Από τη συνολική παραγωγή καπνού, το 70% κατευθύνθηκε σε εξαγωγές προς άλλες χώρες, ενώ από την παραγωγή των προϊόντων καπνού οι εξαγωγές απορρόφησαν το 40%.

3.3.1 Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.)

Καταστροφική για την οικονομία τού καπνού στην Ελλάδα υπήρξε η αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) της Ε.Ε., που στο πλαίσιο της προστασίας της υγείας θεσμοθέτησε την αποσύνδεση της παραγωγής από τις κοινοτικές επιδοτήσεις.

Προσωρινό ελαφρυντικό αντιστάθμισμα αποτέλεσε η απόφαση των υπουργών Γεωργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διατήρηση μέρους των σημερινών επιδοτήσεων του καπνού για τρία χρόνια, από το 2011 μέχρι το 2013, εγκρίνοντας τη διοχέτευση κάποιων πρόσθετων κονδυλίων στους καπνοκαλλιεργητές³⁹.

³⁸ Ζούντα, 2009

³⁹ Καλλέργης, 2008

Συγκεκριμένα, συμφωνήθηκε ότι μέρος των κονδυλίων που θα αφαιρεθούν από τις απ' ευθείας επιδοτήσεις των καπνοπαραγωγών το 2011 θα επιστραφεί μόνο στους μικρότερους παραγωγούς, με φθίνοντα ρυθμό και υπό κάποιους όρους, κυρίως ως βοήθημα για τη διευκόλυνση της στροφής τους σε διαφορετικές καλλιέργειες.

Οι καπνοκαλλιεργητές, όπως η συντριπτική πλειοψηφία των αγροτών, επιδοτούνται τα τελευταία χρόνια ανεξαρτήτως του τι και πόσο παράγουν, απλώς επειδή είναι αγρότες. Όμως, όπως αποφασίστηκε το 2004, από το 2011 (και μέχρι το 2013 όταν το σύστημα θα αναθεωρηθεί και πάλι) η επιδότηση αυτή θα περικοπεί κατά 50%, με το υπόλοιπο ποσό να διοχετεύεται σε γενικότερες δράσεις «ανάπτυξης της υπαίθρου».

Η παραπάνω απόφαση αφορά αυτό το «δεύτερο» 50% που προοριζόταν για την ευρύτερη ανάπτυξη της υπαίθρου αλλά τώρα θα επιστραφεί στους μικρότερους παραγωγούς. Εν προκειμένω, «μικρότεροι» παραγωγοί είναι εκείνοι που από την εφαρμογή της μείωσης κατά 50% των απ' ευθείας επιδοτήσεων το 2011 θα χάσουν τουλάχιστον το 25% των συνολικών εισοδημάτων τους. Αυτοί είναι και οι μόνοι που θα ευεργετηθούν από τη χθεσινή απόφαση, καθώς οι μεγαλύτεροι δεν πρόκειται να λάβουν καμία επιπλέον απ' ευθείας ενίσχυση.

Έτσι λοιπόν, για παράδειγμα, ένας καπνοπαραγωγός που σήμερα εισπράττει απ ευθείας 10.000 ευρώ ετησίως θα δει το ποσό αυτό να μειώνεται σε 5.000 το 2011, εκτός αν είναι μικροπαραγωγός, οπότε η επιδότηση θα διαμορφωθεί σε 9.500 ευρώ το 2011, 8.000 το 2012 και 6.500 το 2013. Τι θα συμβεί μετά το 2013 κανείς δεν γνωρίζει, πέραν της εκπεφρασμένης θέσης των περισσότερων κρατών να καταργηθεί οριστικά κάθε μορφή επιδότησης του καπνού και, γενικότερα, να περιοριστεί η θεσμοθετημένη ελεημοσύνη των απ' ευθείας επιδοτήσεων των αγροτών⁴⁰.

Θα πρέπει δε να σημειωθεί ότι από τη μετάβαση στις απ' ευθείας αποσυνδεδεμένες ενισχύσεις, που παρέχονται ανεξαρτήτως αν, τι και πόσο παράγει ο αγρότης, η παραγωγή καπνού στην Ελλάδα κατέρρευσε από τους 112 χιλιάδες τόνους το 2004 στους 18,5 το 2007, καταδεικνύοντας αν μη τι άλλο ότι στην πραγματικότητα (με

⁴⁰ Καλλέργης, 2008

άλλα λόγια στην αγορά) πέραν της επιδότησης δεν απέφερε ουσιαστικά τίποτα στους καπνοκαλλιεργητές οι περισσότεροι από τους οποίους εστράφησαν αμέσως σε άλλες καλλιέργειες.

Πάντως, πρόκειται για μια αμφισβητούμενη ως προς τις προθέσεις της πολιτική, καθώς με τη συρρίκνωση της παραγωγής καπνού στην Ευρώπη ανοίγει ο δρόμος για τις εισαγωγές από τρίτες χώρες, που εξάγουν στην Ε.Ε. σχεδόν το 70% του συνολικού όγκου καπνού που απορροφά η κοινοτική αγορά.

Οι περιφέρειες της Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης και Κεντρικής Μακεδονίας έχουν πληγεί περισσότερο, καθώς σε αυτές συγκεντρώνεται ποσοστό μεγαλύτερο του 60% των συνολικά καλλιεργούμενων εκτάσεων και παραγωγών της χώρας. Σε πολλές δε περιοχές ο καπνός αποτελεί αν όχι μονοκαλλιέργεια, τον βασικό τομέα της γεωργικής παραγωγής και η απώλεια των επιδοτήσεων εκτιμάται ότι θα οδηγήσει σε εγκατάλειψη των κλάδων καλλιέργειας και επεξεργασίας καπνού, αφού το 80% των εκμεταλλεύσεων θα καταστούν μη βιώσιμες⁴¹.

Από το 2006 που άρχισε να εφαρμόζεται η νέα ΚΑΠ πολλοί καπνοπαραγωγοί εγκατέλειψαν την καλλιέργεια καπνού, ενώ η δραστική μείωση της εγχώριας παραγωγής καπνού είχε άμεσες συνέπειες στον τομέα μεταποίησης αυτού, οδηγώντας τον κλάδο σε ραγδαία συρρίκνωση.

Όπως καταδεικνύουν στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, τα τελευταία δύο χρόνια οι καλλιεργούμενες εκτάσεις καπνού συρρικνώθηκαν κατά 66%, εξαιτίας του αυξημένου κόστους παραγωγής σε συνδυασμό με τις χαμηλές εμπορικές τιμές⁴².

Για το 2006, ουσιαστικά για τον εφοδιασμό της αγοράς έγινε εκτεταμένη χρήση αποθεμάτων καπνού παλαιότερων εσοδειών, ενώ αυξήθηκαν και οι εισαγωγές. Σε κάθε περίπτωση όμως, η πραγματική διάθεση καπνού στην εγχώρια αγορά μειώθηκε, σαν αποτέλεσμα της συρρίκνωσης της εγχώριας παραγωγής.

⁴¹ Ζούντα, 2009

⁴² ΕΣΥΕ

Παράλληλα, ελάχιστες καπνεμπορικές επιχειρήσεις συνήψαν νέα συμβόλαια αγοράς καπνού το 2007. Από το 2005 και κυρίως το 2006 εμφανίζεται αύξηση των εισαγωγών καπνού και μείωση των εξαγωγών. Η τελική αγορασθείσα ποσότητα καπνού κατά την περίοδο 1999 - 2007 μειώθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 20,25% (μόνο για το 2007 εκτιμάται ότι μειώθηκε κατά 84% σε σχέση με το 1999)⁴³.

Σύμφωνα με σχετική έρευνα της ICAP, οι πωλήσεις των επιχειρήσεων επεξεργασίας καπνού μειώθηκαν το 2006 κατά 12,4%⁴⁴.

Με τα δεδομένα που ήδη ισχύουν, η παραγωγή ακατέργαστου καπνού στην χώρα μας εκτιμάται ότι θα παραμένει σε χαμηλά επίπεδα και μεγάλος αριθμός καπνεμπορικών επιχειρήσεων που ήδη λειτουργούν σε περιορισμένη κλίμακα, θα αναγκαστούν να διακόψουν πλήρως τη λειτουργία τους, ή να αλλάξουν αντικείμενο δραστηριότητας⁴⁵.

⁴³ Αναρτήθηκε στο <http://galera.gr/magazine/modules/articles/article.php?id=1733>

⁴⁴ ICAP, Κλαδική Μελέτη

⁴⁵ Αναρτήθηκε στο <http://www.euro2day.gr/news/economy/124/articles/420071/Article.aspx>

3.4 Κλάδος Καπνοβιομηχανίας

Στον κλάδο των τσιγάρων και των πούρων δραστηριοποιείται περιορισμένος αριθμός παραγωγικών και εισαγωγικών επιχειρήσεων, οι περισσότερες από τις οποίες είναι συνδεδεμένες με μεγάλους πολυεθνικούς ομίλους. Στον παραγωγικό τομέα υπάρχουν μόνο τέσσερις καπνοβιομηχανίες, ενώ εξίσου υψηλός είναι ο βαθμός συγκέντρωσης και στον εισαγωγικό τομέα.

Η συνολική εγχώρια παραγωγή τσιγάρων βαίνει πτωτικά. Την περίοδο 1995 - 2005 η παραγωγή μειώθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό -0,86%. Για το 2006 η παραγωγή παρουσίασε μικρή αύξηση, ουσιαστικά επανερχόμενη σε παλαιότερα επίπεδα⁴⁶.

Αντίστοιχα φθίνουσα είναι και η φαινομενική κατανάλωση τσιγάρων, που ήδη το 2006 μειώθηκε κατά 3,3%, ενώ κατά 1,2% υπολογιζόταν η μείωση το 2007, σε σχέση με τα αμέσως προηγούμενα έτη⁴⁷. Το τελευταίο διάστημα η αγορά κινήθηκε ανοδικά κάτι που οφείλεται κυρίως στη βελτίωση των μεγεθών της τουριστικής αγοράς. Δηλαδή, η αύξηση της αγοράς προήλθε κυρίως από τις τουριστικές περιοχές αλλά και τις λεγόμενες «τουριστικές μάρκες» τσιγάρων⁴⁸.

Ενδιαφέρον είναι επίσης το γεγονός ότι καταγράφεται μια άνοδος των πακέτων με 25 τσιγάρα (6%), των light προϊόντων (5,6%), καθώς και των εισαγόμενων προϊόντων (4%). Μια νέα τάση της αγοράς είναι επίσης ότι ανεβαίνουν με σημαντικό ρυθμό τα λεγόμενα slim lines (τα λεπτά τσιγάρα).

Σε ότι αφορά το «χαρμάνι», τα τσιγάρα full flavor αντιπροσώπευσαν το 60% της συνολικής αγοράς, τα lights το 23% και τα ultra lights το 17%. Σε καμία χώρα της Ευρώπης τα ελαφρά και πολύ ελαφρά τσιγάρα δεν αντιπροσωπεύουν τόσο μεγάλο (40%) μερίδιο της αγοράς, και όπως όλα δείχνουν, η τάση αυτή ενίσχυσης των ελαφρών και πολύ ελαφρών αναμένεται να συνεχιστεί⁴⁹.

⁴⁶ Αναρτήθηκε στο <http://www.epr.gr/release/127395/>

⁴⁷ ICAP, Κλαδική Μελέτη

⁴⁸ Αναρτήθηκε στο <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=3&artid=135320&dt=22/07/2001>

⁴⁹ Κτένας, 2001

Μία ακόμη σοβαρή εξέλιξη της εγχώριας αγοράς τσιγάρων είναι η διεύρυνση των διεθνών σημάτων σε βάρος των ελληνικών. Ενώ πριν από μια δεκαετία η σχέση ήταν 70-30 προς όφελος των ελληνικών, σήμερα η σχέση αυτή έχει αντιστραφεί για λογαριασμό των διεθνών σημάτων.

Η αγορά των πούρων σημείωσε ραγδαία αύξηση την περίοδο 1998-2001, καθώς το 2001 έφτασε στα υψηλότερα επίπεδα της εξεταζόμενης περιόδου.

Όσον αφορά τον εξαγωγικό χαρακτήρα του κλάδου, οι εν λειτουργία εταιρείες συνέχισαν να εξαγουν τα αποθέματά τους με κυριότερες χώρες προορισμού (κατά το 2006) τις ΗΠΑ, την Ιαπωνία, την Κορέα, τη Ρωσία και τη Γαλλία.

Όσον αφορά τις καπνοβιομηχανίες που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, το σύνολο του ενεργητικού τους παρουσίασε αύξηση 6,3% το 2006 έναντι του 2005, ενώ τα ίδια κεφάλαια αυξήθηκαν κατά 16,3% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Οι πωλήσεις των επιχειρήσεων αυξήθηκαν μόλις κατά 0,7% το ίδιο έτος⁵⁰.

Η μείωση του κόστους πωλήσεων οδήγησε στη αύξηση του μικτού κέρδους κατά 5,5% το 2006 έναντι του προηγούμενου έτους. Τελικά, τα κέρδη προ φόρου των παραγωγικών επιχειρήσεων βελτιώθηκαν κατά 77,9% σε σχέση με το 2005. Όσον αφορά στις εισαγωγικές επιχειρήσεις του κλάδου, το σύνολο του ενεργητικού τους αυξήθηκε το 2006 κατά 10,8% έναντι του 2005, κυρίως λόγω αντίστοιχης αύξησης των διαθεσίμων.

Τα ίδια κεφάλαια αυξήθηκαν κατά 46,4%. Παράλληλα, οι συνολικές πωλήσεις των επιχειρήσεων του δείγματος σημείωσαν αύξηση κατά 7,9% το 2006 σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Επίσης, βελτίωση παρουσίασαν και τα κέρδη προ φόρου, τα οποία αυξήθηκαν κατά 36,9%⁵¹.

⁵⁰ ICAP, Κλαδική Μελέτη

⁵¹ Αναρτήθηκε στο <http://www.epr.gr/release/127395/>

3.4.1 Ο Παράγοντας Τιμή

Η τιμή λιανικής πώλησης των τσιγάρων καθίσταται συν τω χρόνω απαγορευτική για τους καταναλωτές, αν και η Ελλάδα θεωρείται ακόμη «φτηνή» ως προς το κόστος των προϊόντων καπνού, σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Το κόστος όμως επιβαρύνεται περισσότερο από τις αναπροσαρμογές που γίνονται στη φορολογία και λιγότερο από ανατιμήσεις που επιβάλλει η ίδια η αγορά. Στην τιμή λιανικής πώλησης των τσιγάρων, επιβάλλεται ο Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης (ΕΦΚ), που προσδιορίζεται από τον εκάστοτε υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών κάθε χρόνο, ενώ υπόψη λαμβάνονται και τα ετήσια στοιχεία της φορολογίας. Με αυτό τον τρόπο, το Υπουργείο εξασφαλίζει μόνιμο και σταθερό μηχανισμό αύξησης των κρατικών εσόδων, όπως άλλωστε συνέβη και πρόσφατα, με τη μέση τιμή των 3 ευρώ ανά πακέτο να διαμορφώνεται πλέον σε 4,10 ευρώ⁵².

Τα τσιγάρα άρχισαν να ακριβαίνουν κυρίως από τη δεκαετία του 1990. Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 οι Έλληνες αγόραζαν ένα πακέτο τσιγάρα προς 15-20 δραχμές, τη δεκαετία του 1980 το αντίτιμο διαμορφώθηκε σε 70 δραχμές, ενώ 10 χρόνια μετά έφτασε η τιμή τού πακέτου στις 300 δραχμές, για να «εκτοξευτεί» μέχρι σήμερα στις 1.397 δραχμές (4,1 ευρώ).

Η αναπροσαρμογή τού ΕΦΚ πάντως πλήττει κατά βάση τις εγχώριες βιομηχανίες, οι οποίες προχωρούν σε ανατιμήσεις, καθώς αδυνατούν να καλύψουν το μερίδιο της οικονομικής επιβάρυνσης, χάνοντας παράλληλα σημαντικά μερίδια αγοράς, κυρίως από τα λεγόμενα «φτηνά» τσιγάρα. Αντιθέτως, οι πολυεθνικές βιομηχανίες ενισχύονται, αφού τα μεγέθη τους τούς επιτρέπουν να συγκρατούν επί μακρόν τις τιμές τους σε σταθερά επίπεδα.

⁵² Ζούντα, 2009

3.5 Διάρθρωση του Κλάδου Καπνοβιομηχανίας

Τα πρωτεία στην ελληνική αγορά κράτησε για άλλη μία χρονιά η Philip Morris με πωλήσεις που αντιστοιχούν σε ποσοστό 25,72% επί του συνόλου της αγοράς και στη δεύτερη θέση έρχεται η B.A.T. με ποσοστό 16,2%. Όσον αφορά την κατάταξη των σημάτων, τα Marlboro αποδείχθηκαν και πάλι τα δημοφιλέστερα τσιγάρα για τους Έλληνες καταλαμβάνοντας το 23,84%⁵³.

Η κατάσταση για τα ελληνικά σήματα, ως προς το μερίδιο που καταλαμβάνουν στην ελληνική αγορά, κάθε άλλο παρά ενθαρρυντική μπορεί να χαρακτηριστεί. Οι πιέσεις που δέχονται από τα ξένα σήματα αυξάνονται συνεχώς, ενώ παράγοντες που επιδεινώνουν την κατάσταση είναι η αύξηση των τιμών που έχουν επιβάλει οι εγχώριες καπνοβιομηχανίες, καθώς και η αντικαπνιστική εκστρατεία που τα τελευταία χρόνια αναπτύσσεται στη χώρα μας.

Η στρατηγική που φαίνεται να επιλέγουν οι περισσότερες καπνοβιομηχανίες προκειμένου να αντισταθούν αποτελεσματικά στις πιέσεις είναι η ενίσχυση των εξαγωγών και η πραγματοποίηση επενδύσεων σε χώρες του εξωτερικού. Η Παπαστράτος ΑΒΕΣ, ηγετική δύναμη στον χώρο με μερίδιο στην εγχώρια αγορά που υπερβαίνει το 40% (συμπεριλαμβανομένων των οίκων του εξωτερικού που διακινεί), έχει ενεργό δραστηριότητα σε περισσότερες από 18 χώρες, ενώ διαθέτει παραγωγικές μονάδες στη Ρωσία και στην Ουκρανία. Η δεύτερη σε μέγεθος καπνοβιομηχανία στην Ελλάδα, η Καπνοβιομηχανία Καρέλια Α.Ε., εξάγει με επιτυχία τα προϊόντα της σε πάνω από 70 χώρες, ενώ η ΣΕΚΑΠ φθάνει με τα προϊόντα της στις πέντε ηπείρους.

Ο έντονος ανταγωνισμός είναι γενικά αυτό που χαρακτηρίζει την αγορά τσιγάρου, στοιχείο θετικό καθώς ωθεί τις επιχειρήσεις σε προσπάθειες για βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων τους, αναβάθμιση της παραγωγής και ειδικότερα μείωση των βλαπτικών σύμφωνα με έγκυρες επιστημονικές έρευνες ουσιών. Η περαιτέρω πίεση που θα μπορούσε να οδηγήσει σε αρνητικά αποτελέσματα αποσοβείται από την

⁵³ Κτένας, 2001

κατάργηση των καταστημάτων αφορολογήτων ειδών, καθώς και τις προσπάθειες του κράτους για πάταξη του λαθρεμπορίου.

Η συνεργασία με το κράτος για την πάταξη του λαθρεμπορίου είναι αυτό που επιζητούν οι περισσότερες καπνοβιομηχανίες, καθώς δεν αφαιρεί μόνο έσοδα από το Δημόσιο αλλά απορρυθμίζει την αγορά και υποβιβάζει την αξιοπιστία των σημάτων.

Στην συνέχεια παρουσιάζονται οι σπουδαιότερες επιχειρήσεις που αποτελούν τον κλάδο της καπνοβιομηχανίας στην Ελλάδα.

3.5.1 PHILIP MORRIS HELLAS

Ο πολυεθνικός κολοσσός Philip Morris κρατάει τα πρωτεία και στη χώρα μας με μερίδιο άνω του 25% επί του συνόλου της ελληνικής αγοράς τσιγάρου. Τη χρονιά που πέρασε παρέμεινε η πιο κερδοφόρα εταιρεία εμπορίας καπνού στην Ελλάδα, αν και τόσο ο κύκλος εργασιών της επιχείρησης όσο και τα καθαρά κέρδη της ακολούθησαν πτωτική πορεία.

Η εταιρεία έχει ξεκινήσει τη δράση της στην Ελλάδα από το 1975, όταν η Philip Morris International έκλεισε συμφωνία με την ελληνική καπνοβιομηχανία Παπαστράτος για την παραγωγή του διεθνούς και ιδιαίτερα δημοφιλούς ανά τον κόσμο σήματος Marlboro. Η συμφωνία αυτή απετέλεσε σταθμό για την εξέλιξη της ελληνικής καπνοβιομηχανίας αφού η επιτυχία που σημείωσε το τσιγάρο Marlboro συνετέλεσε στο να αναδειχθεί μία από τις πλέον κερδοφόρες βιομηχανίες στη χώρα⁵⁴.

⁵⁴ Κτένας, 2001

3.5.2 BAT

Αποτελεί τον δεύτερο μεγαλύτερο όμιλο στον κλάδο της, με δράση σε περισσότερες από 180 χώρες παγκοσμίως, ενώ η συγχώνευσή της το 1999 με την εταιρεία Rothmans International σε διεθνές επίπεδο αποτελεί τη σημαντικότερη συγχώνευση στην ιστορία της καπνοβιομηχανίας. Στην εγχώρια αγορά αντιπροσωπεύεται από τη θυγατρική της British American Tobacco Hellas AEE, η οποία προήλθε από τη συγχώνευση της British American Tobacco και της Rothmans Distribution SA που ήδη δραστηριοποιούνταν στην Ελλάδα.

Σήμερα απασχολεί 140 άτομα και διακινεί τα σήματα Peter Stuyvesant, Lucky Strike, Rothmans, Dunhill, Kent, Kim, Pall Mall, Cortina και H-B, καθώς επίσης και μια μεγάλη γκάμα καπνών⁵⁵.

3.5.3 JT INTERNATIONAL

Η εταιρεία δραστηριοποιείται στην Ελλάδα από το 1980 ως RJ Reynolds Tobacco. Το 1999 η Japan Tobacco Inc. εξαγόρασε τις διεθνείς δραστηριότητες της RJ Reynolds και δημιούργησε τη νέα εταιρεία JT International SA για όλες τις δραστηριότητες εκτός Ιαπωνίας. Η νεοσύστατη εταιρεία αποτελεί σήμερα την τρίτη σε μέγεθος καπνοβιομηχανία στον κόσμο με περισσότερα από 75 γραφεία και 50 εργοστάσια σε όλον τον κόσμο και απασχολεί συνολικά 45.000 υπαλλήλους.

Η JT International κατασκευάζει και διακινεί στην παγκόσμια αγορά περισσότερες από 90 μάρκες τσιγάρων, ενώ στην Ελλάδα τα βασικά της σήματα είναι τα Camel και Winston, τα οποία μάλιστα περιλαμβάνονται στα 10 δημοφιλέστερα καταλαμβάνοντας την 4η και την 8η θέση αντιστοίχως.

⁵⁵ Αναρτήθηκε στο <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=3&artid=135320&dt=22/07/2001>

3.5.4 REEMTSMA HELLAS

Τη διανομή των καπνικών προϊόντων του γνωστού γερμανικού ομίλου Reemtsma στην Ελλάδα έχει αναλάβει η ομώνυμη θυγατρική. Η Reemtsma Hellas δραστηριοποιείται από το 1966, όταν κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το σήμα Astor, το οποίο και έτυχε ιδιαίτερης αποδοχής από το ελληνικό κοινό. Λίγα χρόνια αργότερα λανσάρισε το R6, ενώ σήμερα στα προϊόντα της περιλαμβάνονται ορισμένα από τα πιο γνωστά σήματα, όπως τα Davidoff, Slim Line, R1 και West.

Η εταιρεία απασχολεί 70 εργαζομένους ενώ ακολουθεί μια επιθετική πολιτική προώθησης των προϊόντων της επενδύοντας σημαντικά κεφάλαια στην προβολή τους. Αποτέλεσμα της πολιτικής αυτής είναι και η αύξηση του μεριδίου της στην εγχώρια αγορά το οποίο ξεπερνά το 4%. Η Reemtsma Hellas ανέλαβε από τη «μητρική» εταιρεία την ευθύνη να δραστηριοποιηθεί στις χώρες Βουλγαρία, Ρουμανία και Κύπρο αποκτώντας έτσι μια πρόσθετη αγορά 65 δισ. τσιγάρων⁵⁶.

3.5.5 GALLAHER HELLAS

Η μητρική εταιρεία Gallaher PLC προχώρησε σε δύο σημαντικές κινήσεις την τελευταία πενταετία. Συγκεκριμένα εξαγόρασε τη Ligatt-Ducat, τη μεγαλύτερη ρωσική καπνοβιομηχανία και στην συνέχεια προχώρησε στην εξαγορά της Austria Tobacco, μιας από τις ισχυρότερες καπνοβιομηχανίες, με δικό της δίκτυο διανομής καπνικών προϊόντων στη Βόρεια Ευρώπη.

Σε τοπικό επίπεδο η Gallaher Hellas επενδύει στο ανθρώπινο δυναμικό της και στα IT συστήματα ώστε να υποστηρίξει και να ενδυναμώσει το μερίδιο αγοράς της, στόχος ο οποίος επιτυγχάνεται σε μεγάλο βαθμό. Τα σημαντικότερα σήματα της Gallaher Ελλάς είναι τα Silk Cut, Benson & Hedges, Humlet και Old Holborn⁵⁷.

⁵⁶ Κτένας, 2001

⁵⁷ Αναρτήθηκε στο <http://www.epr.gr/company/12925/>

3.5.6 ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ ΑΒΕΣ

Αποτελεί την μεγαλύτερη ελληνική καπνοβιομηχανία. Οι πωλήσεις της διατηρούνται σε υψηλά επίπεδα σε αντίθεση με τα καθαρά κέρδη που εμφανίζουν πτώση. Κύρια αιτία για την διατήρηση των υψηλών της πωλήσεων οφείλεται στις εισαγόμενες μάρκες τις οποίες διακινεί.

Θετικές είναι οι προβλέψεις και για τις ενοποιημένες επιδόσεις της εταιρείας. Οι προβλέψεις αυτές οφείλονται τόσο στις πωλήσεις της μητρικής εταιρείας όσο και των θυγατρικών της επιχειρήσεων, εκ των οποίων η βιομηχανική και εμπορική Papastratos Romania, που διαθέτει εργοστάσιο στο Βουκουρέστι. Επιπλέον, η εταιρεία σχεδιάζει να εγκαταστήσει και δεύτερη γραμμή παραγωγής στην Ουκρανία, όπου ήδη παράγεται το Assos International, για την παραγωγή και του President, σήματα τα οποία παράγονται και σε ιδιόκτητη μονάδα στη Ρουμανία.

3.5.7 ΚΑΠΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΡΕΛΙΑ

Η Καρέλια Α.Ε. είναι η μεγαλύτερη ελληνική μη πολυεθνική εταιρία, η οποία δραστηριοποιείται σε πάνω από 70 χώρες.

Όσον αφορά τον μηχανολογικό εξοπλισμό, την επέκταση του οποίου η εταιρεία θεωρεί απαραίτητη, κατά την τελευταία δεκαετία επενδύθηκαν αρκετά εκατομμύρια ευρώ, με σημαντικότερο έργο τον πλήρη εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων της κοπής, αποθήκευσης και τροφοδοσίας του καπνού προς τις σιγαρομηχανές. Αξίζει να αναφερθεί πως είναι η πρώτη μη-πολυεθνική εταιρεία στον κόσμο που εγκατέστησε και χρησιμοποιεί το ταχύτερο διαθέσιμο μηχάνημα παραγωγής και συσκευασίας τσιγάρων, δυναμικότητας 16.000 τσιγάρων το λεπτό⁵⁸.

Αναλυτικότερη παρουσίαση της εταιρίας Καρέλια Α.Ε. θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο.

3.5.8 ΣΕΚΑΠ

Η ΣΕΚΑΠ είναι η τρίτης σε μέγεθος ελληνική καπνοβιομηχανία. Η καπνοβιομηχανία της Ξάνθης έχει σχεδόν σταθερές πωλήσεις στο εσωτερικό όμως έχει καταφέρει να διευρύνει το δίκτυο πωλήσεων της στο εξωτερικό.

Η ΣΕΚΑΠ σήμερα ξεπερνάει κατά πολύ τα όρια της Ελλάδας φθάνοντας με τα προϊόντα της σε ανταγωνιστικές αγορές χωρών της Ευρώπης, της Αφρικής, της Μ. Ανατολής, της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής. Έχει πραγματοποιήσει ιδιαίτερα παραγωγικές επενδύσεις στη ρωσική αγορά, ενώ διαθέτει γραφεία αντιπροσωπείας με έδρα το Κάιρο, για την προώθηση των συμφερόντων της εταιρείας στη Μ. Ανατολή και στην Αφρική. Τα διεθνή σήματα της καπνοβιομηχανίας είναι τα BF.

Η παραγωγική δυναμικότητα των μηχανών της ανέρχεται σε 4.000 ως 9.000 τσιγάρα ανά λεπτό, εξασφαλίζοντας παραγωγή 0,5 δισ. τσιγάρων τον μήνα. Σημειώνεται επίσης ότι οι μηχανές διαθέτουν αυτόματους ελεγκτικούς μηχανισμούς που απορρίπτουν όσα προϊόντα δεν πληρούν τις προκαθορισμένες προδιαγραφές, ενώ υπάρχει και ειδικό τμήμα ποιοτικού ελέγχου. Επιπλέον, έχουν προγραμματιστεί νέες επενδύσεις, κυρίως σε μηχανολογικό εξοπλισμό, αποθηκευτικούς χώρους και δίκτυα.

⁵⁸ ΚΑΡΕΛΙΑΣ Α.Ε.

3.5.9 ΚΕΡΑΝΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ

Η Καπνοβιομηχανία «Κεράνης» ήταν μια από τις πρώτες Ελληνικές καπνοβιομηχανίες και έδρευε στον Πειραιά, στην οδό Αθηνών. Ιδρύθηκε μετά από τις βιομηχανίες «Καρέλια» και «Παπαστράτος» το 1926 από τον Γεώργιο Α. Κεράνη και τον Σοφοκλή Φλέγκα αργότερα και το 1939 εισάγεται στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών.

Γνωστές μάρκες τσιγάρων Κεράνης ήταν τα «Παλλάς», το «Έθνος», το «Κεράνης» και το «Άρωμα». Στις εποχές ακμής είχαν φτάσει να εργάζονται στην εταιρεία περίπου 2.500 υπάλληλοι. Μετατράπηκε αργότερα σε συμμετοχική εταιρεία και άρχισε δραστηριότητες στο εμπόριο ποτών, τροφίμων, ενώ είχε εξαγοράσει και τις ιχθυοκαλλιέργειες «Γαλαξίδι».

Το 1998 η εταιρεία «Κεράνης Συμμετοχών Α.Ε.Β.Ε.» πωλήθηκε, άρχισε σταδιακά να πτωχεύει, και τελικά έκλεισε το 2006⁵⁹.

⁵⁹ Αναρτήθηκε στο <http://el.wikipedia.org/wiki/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΚΑΠΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ «ΚΑΡΕΛΙΑ Α.Ε.»

Η Καπνοβιομηχανία ΚΑΡΕΛΙΑ έχει τις ρίζες της στην Καλαμάτα. Εκεί, το 1888, μια μικρή οικογενειακή επιχείρηση ξεκίνησε την παρασκευή προϊόντων καπνού. Πριν από 100 χρόνια, η Εταιρεία πουλούσε στην τοπική αγορά καπνό σε χάρτινα σακουλάκια.

Η Καλαμάτα εξακολουθεί να είναι η έδρα της επιχείρησης, μόνο που τώρα έχει εξελιχθεί στη μεγαλύτερη καπνοβιομηχανία και στον πρώτο εξαγωγέα τσιγάρων της Ελλάδας.

Στο σύγχρονο εργοστάσιό της, παράγεται μια πλήρης σειρά από σήματα υψηλής ποιότητας, τα οποία προορίζονται τόσο για την εγχώρια, όσο και για τις διεθνείς αγορές.

Από την πρώτη στιγμή της ίδρυσής της, σκοπός της Καπνοβιομηχανίας ΚΑΡΕΛΙΑ ήταν να παρέχει στους πελάτες της προϊόντα καπνού εξαιρετικής ποιότητας. Αυτή η απόλυτη αφοσίωση στη διάθεση προϊόντων αρίστης ποιότητας διασφαλίζεται με εξειδικευμένους ποιοτικούς ελέγχους, σύμφωνα με τις αυστηρότερες προδιαγραφές, στους οποίους υπόκειται κάθε τομέας της παραγωγικής διαδικασίας. Ο κόσμος των προϊόντων καπνού της ΚΑΡΕΛΙΑ χαρακτηρίζεται από τη δέσμευσή της Εταιρείας για

ποιότητα σε κάθε στάδιο της παραγωγής, από την εξεύρεση των καλύτερων φύλλων καπνού μέχρι το σχεδιασμό της συσκευασίας και την παρουσίαση του προϊόντος.

4.1 Ιστορικό

Η εταιρεία ιδρύθηκε το 1888 και ξεκίνησε σαν βιοτεχνία εμπορίας καπνού και χειροποίητων τσιγάρων. Όλη η επεξεργασία του καπνού γινόταν με τα χέρια. Αργότερα, αγοράστηκε η πρώτη σιγαροποιητική μηχανή και η δυνατότητα παραγωγής μεγάλωσε.

Την εποχή εκείνη και λόγω των περιορισμένων δυνατοτήτων, υπήρχαν πολλές βιοτεχνίες τσιγάρων στην Ελλάδα, κυρίως τοπικής εμβέλειας. Χαρακτηριστικό είναι ότι μόνο στην Καλαμάτα υπήρχαν 6 τέτοιες βιοτεχνίες.

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, Η Καρέλια άρχισε να γίνεται γνωστή σε όλη την Ελλάδα. Το 1962 η εταιρεία μετατρέπεται σε Ανώνυμη Εταιρία, ενώ αποκτά σύγχρονες σιγαροποιητικές μηχανές.

Το 1969 η εταιρία εγκαταστάθηκε σε ιδιόκτητο εργοστάσιο στην είσοδο της Καλαμάτας που διέθετε μεγάλους αποθηκευτικούς χώρους και εξελιγμένο εξοπλισμό.

Την δεκαετία του 1990 η Καρέλια ΑΕ άρχισε να δραστηριοποιείται εξαγωγικά και επεκτάθηκε μέσω της διείσδυσής της σε ξένες αγορές.

Σήμερα κατέχει το 20% περίπου της Ελληνικής αγοράς και δραστηριοποιείται σε πάνω από 70 χώρες. Συνεργάζεται με τις πιο γνωστές εταιρίες του χώρου για την προμήθεια των υλικών και διαθέτει τα πλέον σύγχρονα τεχνολογικά μέσα.

4.2 Γενικές Πληροφορίες

Η επωνυμία της Εταιρείας είναι «**ΚΑΠΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΡΕΛΙΑ Α.Ε.**», η έδρα της είναι στην Καλαμάτα και η διεύθυνσή της Οδός Αθηνών, Καλαμάτα Τ.Κ. 241 00. Η ξενόγλωσση επωνυμία της είναι «**KARELIA TOBACCO COMPANY INC.**».

Η εταιρεία ιδρύθηκε το 1888 και δραστηριοποιείται στον τομέα των προϊόντων καπνού. Το 1962 η εταιρεία μετατρέπεται σε Ανώνυμη Εταιρία με το Φ.Ε.Κ. 172/21-4-1962 και η διάρκειά της ορίστηκε ως την 31/12/2010.

Η Καρέλιας Α.Ε. διέπεται από την Ελληνική Νομοθεσία, έχει τη μορφή της Ανώνυμης Εταιρείας και λειτουργεί σύμφωνα με τον Κ.Ν. 2190/20. Είναι εγγεγραμμένη στο Μητρώο Ανωνύμων Εταιρειών με αριθμό Μητρώου 10174/06/B/86/126.

4.2.1 Σκοπός της Εταιρίας

Σύμφωνα με όσα αναφέρονται στο καταστατικό, ο σκοπός της εταιρίας απαρτίζεται από τα εξής:

1. Η ίδρυση και εκμετάλλευση, με κέρδος, καπνοβιομηχανίας στην Καλαμάτα ή αλλού, καθώς και συγχώνευση σ' αυτή άλλης υφιστάμενης ήδη καπνοβιομηχανίας, χωρίς να αποκλείεται η παράλληλη εμπορία καπνών και κάθε άλλη συναφής βιομηχανική ή εμπορική εργασία, κατά την ελεύθερη κρίση του Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρείας.
2. Μπορεί επίσης το Διοικητικό Συμβούλιο να αποφασίζει για τη συμμετοχή της Εταιρείας σε άλλες τρίτες συναφείς επιχειρήσεις, λειτουργούσες με οποιαδήποτε νομική μορφή, ημεδαπές ή αλλοδαπές, διαφόρων εμπορικών και βιομηχανικών προσανατολισμών, καθώς και για την ίδρυση, εντός ή εκτός της Ελλάδος, μόνης ή μαζί με άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, εταιρειών και τη συμμετοχή σ' αυτές.

Η κύρια δραστηριότητα της Εταιρείας είναι η παραγωγή και διάθεση τσιγάρων και η διάθεση πούρων. Τα έσοδά της κατά κύριο λόγο προέρχονται από τη διάθεση τσιγάρων και πούρων.

4.2.2 Εργοστασιακές Εγκαταστάσεις

Οι εγκαταστάσεις της εταιρίας βρίσκονται στην είσοδο της πόλης της Καλαμάτας, επί οικοπέδου συνολικής εκτάσεως 67.248 τμ. Ο συνολικός όγκος των κτισμάτων καπνεργοστασίου είναι 206.041 κμ., ενώ ο συνολικός όγκος των κτιρίων των καπναποθηκών είναι 217.843 κμ.

Οι άρτιες βιομηχανικές εγκαταστάσεις αποτελούν ουσιώδη προϋπόθεση για την επιτυχημένη παραγωγή τσιγάρων υψηλής ποιότητας. Το συνεχιζόμενο πρόγραμμα επενδύσεων της Καπνοβιομηχανίας ΚΑΡΕΛΙΑ διασφαλίζει ότι το σύγχρονο, ελεγχόμενων κλιματολογικών συνθηκών εργοστάσιό της, θα παραμείνει μια υπερσύγχρονη μονάδα παραγωγής για χαρμάνια και συσκευασίες καπνού, η οποία πληροί τις υψηλότερες διεθνείς προδιαγραφές.

Αξίζει να αναφερθεί πως η εταιρία είναι η πρώτη μη-πολυεθνική εταιρεία στον κόσμο που εγκατέστησε και χρησιμοποιεί το ταχύτερο διαθέσιμο μηχάνημα παραγωγής και συσκευασίας τσιγάρων, δυναμικότητας 16.000 τσιγάρων το λεπτό⁶⁰.

Η εταιρία ΚΑΡΕΛΙΑ Α.Ε. διαθέτει αποθηκευτικές εγκαταστάσεις, χωρητικότητας 15.000 τόνων καπνού, στις οποίες συγκεντρώνεται καπνά από τις καλύτερες καπνοπαραγωγικές χώρες. Κατά την διάρκεια της επεξεργασίας, χρησιμοποιείται ο πλέον σύγχρονος εξοπλισμός προετοιμασίας και επεξεργασίας του καπνού, ώστε να έχει τα συγκεκριμένα εκείνα χαρακτηριστικά που απαιτούνται για την παραγωγή. Μετά την ανάμειξη, το χαρμάνι κόβεται με ακρίβεια, έτσι ώστε το τσιγάρο που θα παραχθεί να έχει ακριβώς την ποιότητα που απαιτείται για το κάπνισμα. Ο κομμένος και κατεργασμένος καπνός είναι πλέον έτοιμος να γίνει τσιγάρο⁶¹.

4.2.3 Προσωπικό

Ο Όμιλος την 31.12.2009 απασχολούσε συνολικά 494 άτομα παρουσιάζοντας μείωση 6,1%, σε σχέση με την 31.12.2008 που το σύνολο του απασχολούμενου προσωπικού ήταν 526 άτομα.

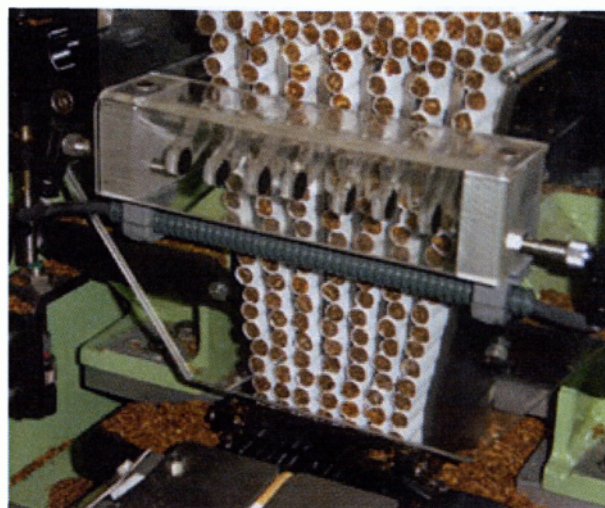
Από αυτούς, οι 400 περίπου εργάζονται στο εργοστάσιο της Καλαμάτας και οι υπόλοιποι στα παραρτήματα της εταιρίας.

⁶⁰ ΚΑΡΕΛΙΑΣ Α.Ε.

⁶¹ Αναρτήθηκε στο <http://www.karelías.gr>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΓΡΑΜΜΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΠΝΟΥ

Η μεταποίηση του καπνού και η μετατροπή του σε προϊόν έτοιμο προς κατανάλωση λαμβάνει χώρα στο εργοστάσιο. Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφονται οι φάσεις της παραγωγής, τις οποίες διέρχεται ο καπνός μέχρι να μετασχηματισθεί σε τελικό προϊόν.

5.1 Ιστορική Αναδρομή

Παλαιότερα, και πριν ακόμη εισαχθούν οι μηχανές στην παραγωγή, ο καπνός τεμαχιζόταν στα εργαστήρια των καπνοπωλών με ειδικά μαχαίρια σε λεπτές ίνες. Η πώλησή του γινόταν σε χάρτινα σακίδια ή κιτία ώμου χωρίς τσιγαρόχαρτο. Τα τσιγάρα κατασκευάζονταν ουσιαστικά από τον καπνιστή, συνήθως κατά την ώρα του καπνίσματος.

Πολύ αργότερα, περίπου το 1888, άρχισαν να προσφέρονται στην αγορά από μικρούς βιοτέχνες, τα πρώτα έτοιμα χειροποίητα τσιγάρα τα οποία υπήρχαν, συγχρόνως με τα μηχανοποίητα και τον κομμένο καπνό για τσιγάρα, μέχρι το 1925, όπου και απαγορεύθηκε δια νόμου η παραγωγή για τη διευκόλυνση και τη δίωξη του λαθρεμπορίου.

Τα χειροποίητα τσιγάρα κατασκευάζονταν από έλληνες τεχνίτες σιγαροποιούς και τους βοηθούς τους, τους ψαλιδιστές, η ημερήσια απόδοση των οποίων κυμαινόταν στα 2.000- 3.000 τεμάχια. Οι σιγαροποιοί ήρθαν στην Ελλάδα από την Αλεξάνδρεια και τη Κωνσταντινούπολη όπου από πιο παλιά κατασκευάζονταν τα ονομαστά ανατολικά τσιγάρα. Από τους πρώτους έλληνες σιγαροποιούς πολλοί, αποτέλεσαν αργότερα βασικά τεχνικά στελέχη διαφόρων μεγάλων τσιγαροβιομηχανιών σε Ευρώπη και Αμερική.

Η εγκατάσταση της πρώτης τσιγαροποιητικής μηχανής, η οποία ήταν αγγλικής κατασκευής και λειτουργούσε με πετρέλαιο, έγινε στην Αθήνα το 1895, είκοσι χρόνια περίπου μετά την εφεύρεσή της και είχε ημερήσια παραγωγή 50.000 τεμάχια. Συστηματικότερη όμως εισαγωγή τελειότερων μηχανών έγινε 12 χρόνια αργότερα. Η εισαγωγή αυτή προκάλεσε σοβαρές ταραχές στον Πειραιά, λόγω του φόβου της ανεργίας την οποία θα προκαλούσε στους σιγαροποιούς. Για τη μεταφορά δε στην Αθήνα και την προστασία της εν λόγω μηχανής, χρειάστηκε να αναρτηθεί σ' αυτή η αγγλική σημαία, να παρασταθεί ο άγγλος πρόξενος του Πειραιά και να διατεθεί, από την τότε ελληνική κυβέρνηση, ισχυρή δύναμη εφίππου αστυνομίας⁶².

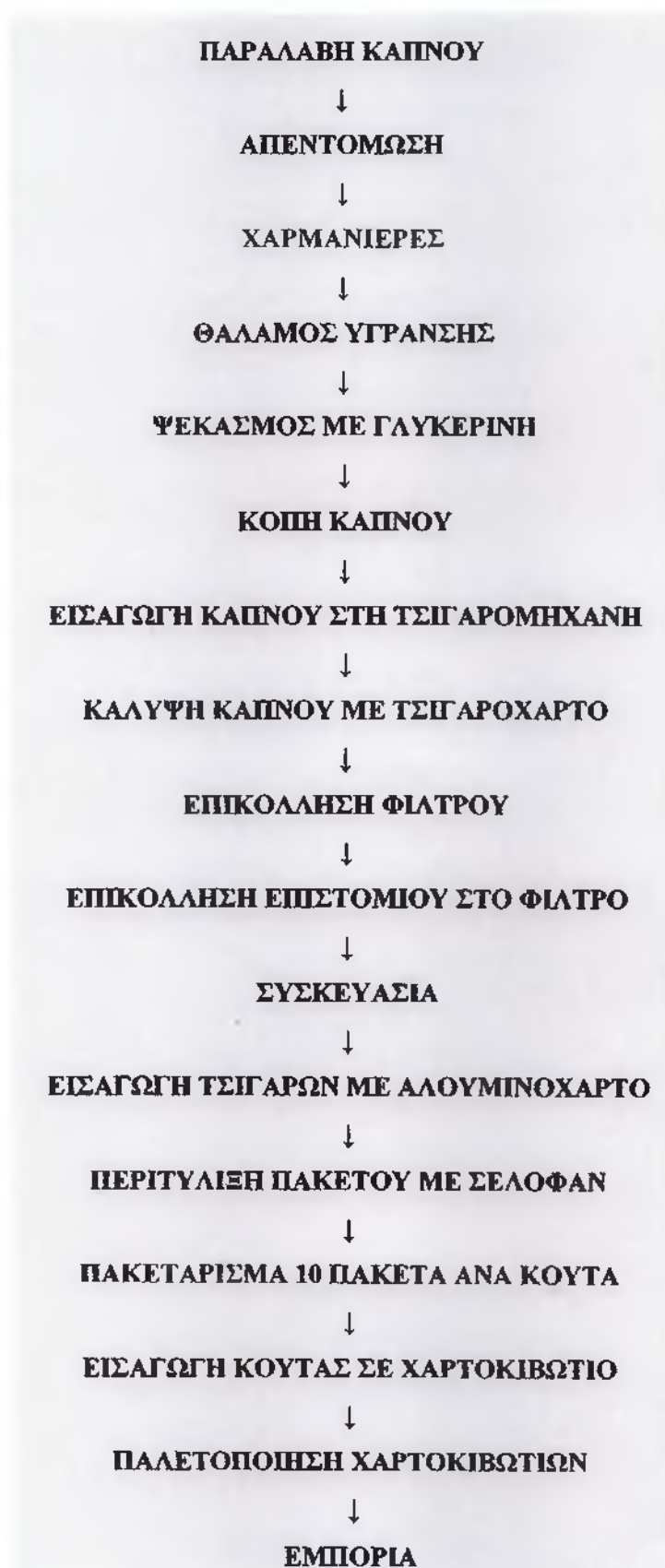
⁶² Θασίτης, 1962

5.2 Γραμμή Παραγωγής Εργοστασίου

Για να κατασκευαστεί το προϊόν του τσιγάρου ο καπνός περνάει από διάφορα στάδια ώστε να αποκτήσει τα στοιχεία εκείνα της ποιότητας που θα τον κάνουν ευχάριστο για τον καπνιστή.

Μία βιομηχανία παραγωγής τσιγάρων περιλαμβάνει τμήματα που το καθένα έχει και διαφορετικό ρόλο. Πρώτα έχουμε τη γραμμή παραγωγής του καπνού και στη συνέχεια το τμήμα συσκευασίας, όπου ο καπνός συσκευάζεται. Σε μια καπνοβιομηχανία λειτουργεί και το τμήμα του χημείου, ενώ μπορεί να υπάρχει και τμήμα παραγωγής φίλτρων. Τέλος, σε όλες τις καπνοβιομηχανίες λειτουργεί και τελωνείο εντός του οργανισμού.

Αναλυτικά, οι φάσεις της παραγωγής του καπνού παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα.

Πηγή: ΚΑΡΕΛΙΑ Α.Ε.

Διάγραμμα 5.1: Τυπική Γραμμή Παραγωγής Καπνού

5.2.1 Παραλαβή - Αποθήκευση

Οι εμπορικές μερίδες του καπνού προωθούνται στις καπνοβιομηχανίες για την τελική μεταποίηση. Ο καπνός φτάνει στο εργοστάσιο σε δέματα ή σε λινάτσες. Το βάρος τους μπορεί να κυμαίνεται από 28 - 30 kg και μπορεί να φτάσει μέχρι και τα 220kg. Η υγρασία που έχει ο καπνός κατά την αποθήκευση είναι 13%.

Η φύλαξη του καπνού στις αποθήκες γίνεται με σύγχρονο εξοπλισμό που δημιουργεί περιβάλλον ελεγχόμενων κλιματολογικών συνθηκών (σκόνη, υγρασία κτλ.) ώστε ο καπνός να διατηρήσει όλα τα συστατικά που τον χαρακτηρίζουν (άρωμα κτλ.).

Επιπλέον, η αποθήκευση του καπνού σε προστατευμένο περιβάλλον έχει ως σκοπό την αποφυγή της προσβολής του από έντομα αποθηκών. Τα συνήθη μέτρα προστασίας που λαμβάνονται είναι τα εξής:

1. Χρήση απορροφητικών μηχανών σκόνης ή τριμμάτων καπνού.
2. Χρήση ειδικών ανεμιστήρων στις πόρτες και τοποθέτηση πυκνών σίτων στα παράθυρα για να εμποδίζουν την είσοδο τέλειων εντόμων (λασιόδερμα *Serricobra F* και εφέστια *Ephestia elutella* στους χώρους αποθήκευσης και επεξεργασίας καπνού).
3. Χρήση φιλμ πολυαιθυλενίου (TYVEK) για περιτύλιξη των δεμάτων καπνού ώστε να εμποδίζεται η είσοδος των εντόμων.
4. Διαχωρισμός του καπνού ανάλογα με τον τύπο, την ηλικία και τη μορφή (μίσχος, φύλλα).
5. Συνεχής μετακίνηση (αλλαγή θέσης) του αποθηκευμένου καπνού.

5.2.2 Φάση Χαρμανοποίησης

Από το τμήμα αυτό αρχίζει ουσιαστικά η παραγωγική διαδικασία. Στις αποθήκες παραλαμβάνονται καπνά από 40 περίπου χώρες τύπου *Virginia, Burley*, Ανατολικού τύπου κα. Ένας ειδικός δοκιμαστής, δοκιμάζει ποσότητες καπνού από κάθε ποικιλία και με την βοήθεια της εμπειρίας του και των γνώσεων του αποφασίζει ποια θα είναι τα ποσοστά από κάθε ποικιλία στο μείγμα που θα φτιάξουν το τσιγάρο. Με αυτόν τον τρόπο συντίθεται το τελικό μείγμα που λέγεται χαρμάνι.

Κάθε μάρκα τσιγάρων έχει το δικό του χαρμάνι, του οποίου την ευθύνη την έχει ο εκάστοτε Διευθυντής Καπνών.

Τα πακέτα με τα καπνά μεταφέρονται από την αποθήκη με μεταφορικό περionoφόρο όχημα (Κλαρκ) και τοποθετούνται με τη βοήθεια αυτού, ένα-ένα στον κυλιόμενο ιμάντα. Εκεί, καθώς τα πακέτα προχωρούν, ένας εργάτης αφαιρεί τις ταινίες συσκευασίας και ένα αυτοματοποιημένο σύστημα (ρομπότ) αδειάζει τον καπνό.

Έτσι ο καπνός μένει στη μορφή που είχε στην συσκευασία του. Στην συνέχεια μεταφέρεται σε μια μεταλλική λεπίδα, η οποία πέφτει κάθετα και τεμαχίζει τον καπνό σε μικρότερα κομμάτια.

Αυτή η εργασία γίνεται:

1. Αφενός για να χωρέσει ο καπνός να περάσει μέσα από τον κύλινδρο ύγρανσης,
2. Αφετέρου για να είναι ο καπνός που περνάει από τον κύλινδρο ομοιόμορφα κατανεμημένος σε μάζα, ώστε να μπαίνει και ίση ποσότητά του, στη μονάδα του χρόνου, στο υγραντήριο, με αποτέλεσμα να αποκτήσει ο καπνός σε όλη τη μάζα του την ίδια υγρασία.

Μετά από τον τεμαχισμό του και πριν μπει στο υγραντήριο, ο καπνός περνάει με τη βοήθεια του κυλιόμενου ιμάντα στο μηχάνημα που στρώνει τον καπνό και στη συνέχεια σε ηλεκτρονικό ζυγό, για την μέτρηση των ποσοτήτων που θα εισαχθούν

στον υγραντήρα.

Τα εναπομείναντα άδεια κιβώτια, τα βγαίνουν από τη γραμμή, διπλώνονται και στοιβάζονται αυτόματα.

Απ' τα έτοιμα, πρεσαρισμένα φύλλα, έχουν αφαιρεθεί τα κοτσάνια (ο μίσχος απ' τα μεγάλα φύλλα) και τα σκληρά νεύρα, σε περίπτωση που οι ποικιλίες έχουν πολύ μεγάλα φύλλα π.χ. *Burley*. Στο χαρμάνι αργότερα όμως τοποθετείται και κάποιο ποσοστό κομμένου κοτσανιού, που αναλόγως της μάρκας των τσιγάρων κυμαίνεται μεταξύ 8-10%.

Ταυτόχρονα διαμορφώνονται και οι συνθήκες του έτοιμου πλέον "χαρμανιού" ώστε να γίνει κατάλληλο για κοπή. Πιο συγκεκριμένα, όταν ο καπνός εισάγεται για χαρμανοποίηση έχει υγρασία 13%. Για να μπορέσει να επεξεργασθεί στα επόμενα στάδια της παραγωγής θα πρέπει να μαλακώσει. Αυτό γίνεται με ύγρανση από περιστρεφόμενο υγραντήρα κορεσμένου ατμού. Ο ατμός έχει ελάχιστη θερμοκρασία 55°C και η εφαρμογή διαρκεί 4 λεπτά, και ανώτερη 70°C και η εφαρμογή διαρκεί 2 λεπτά (συγχρόνως θανατώνονται όλα τα βιολογικά στάδια των 2 εντόμων λασιδόδερμα, εφέστια)⁶³.

Για την ύγρανση των κοτσανιών χρησιμοποιούνται στον υγραντήρα 300L νερού ανά ώρα και θερμοκρασία 4bar ατμού. Ενώ για την ύγρανση των φύλλων χρησιμοποιούνται 180 - 450 L (ανάλογα με τη κατηγορία των φύλλων) και 1 ατμόσφαιρα. Αυτός είναι και ο λόγος που η επεξεργασία τους γίνεται χωριστά και μετά ανακατεύονται. Διότι αν επεξεργασθεί το φύλλο σε τόσο μεγάλη θερμοκρασία όσο το κοτσάνι, θα λιώσει και θα χάσει την ουσία και τις ιδιότητες του.

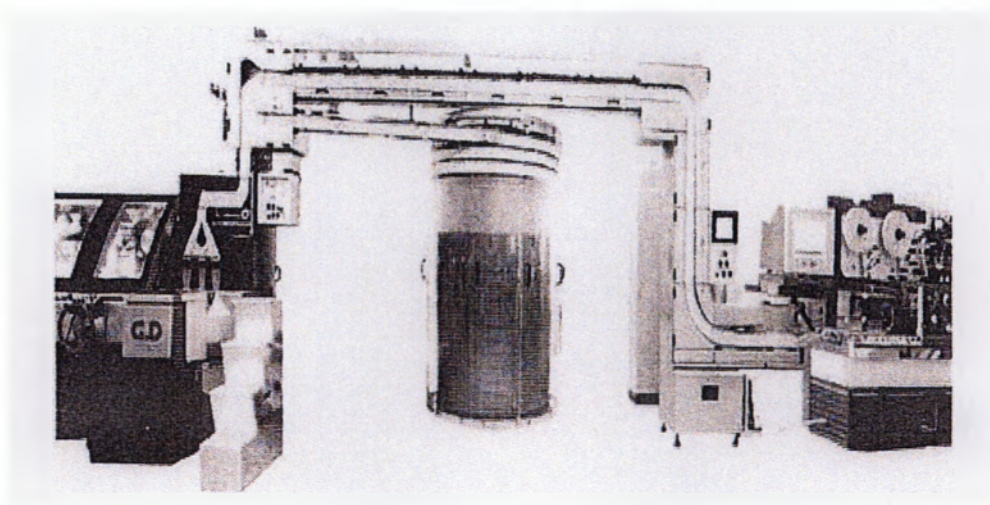
Κατά την περιστροφή στο περιστρεφόμενο υγραντήρα ο καπνός μπαίνει σε μορφή πακέτου και ξεχωρίζει σε φύλλα που το καθένα έχει υγρασία 18-20%.

Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι το κάθε χαρμάνι απαιτεί διαφορετική υγρασία και ο

⁶³ ΚΑΡΕΛΙΑΣ Α.Ε.

διαχωρισμός αυτός γίνεται με βάση τις ρυθμίσεις που εισάγονται (μέσω μιας ηλεκτρονικής οθόνης) και προγραμματίζουν την λειτουργία του υγραντήρα.

Με τη βοήθεια κυλιόμενου ιμάντα, ο καπνός προωθείται στο βαρέλι γλυκερίνης, όπου με ψεκασμό παίρνει τα πρώτα αρώματα.

Εικόνα 3. Βαρέλι γλυκερίνης

Στη συνέχεια, πάλι με κυλιόμενο ιμάντα, ο καπνός προωθείται στις χαρμανιέρες. Οι χαρμανιέρες είναι ένα από τα πολύ βασικά εξαρτήματα παραγωγής, γιατί δίνει σταθερότητα, ομοιομορφία και ομοιογένεια στο τσιγάρο. Ένα χαρμάνι για να κατασκευαστεί χρησιμοποιούνται 30 ίσως και παραπάνω διαφορετικές ποικιλίες καπνών, ενώ η συνταγή του κάθε χαρμανιού μπορεί να φτάσει τους 5 - 6 τόνους προϊόντος.

Αυτό που πραγματοποιείται κυρίως στις χαρμανιέρες, είναι ο βρασμός του προϊόντος, ενώ πρέπει να τονίσουμε ότι τα καπνά τύπου *Burley*, προωθούνται στις συνώνυμες χαρμανιέρες *Burley*, καθώς αυτός ο τύπος καπνών έχει καλή καυσιμότητα αλλά κακή γεύση. Έτσι δεν ανακατεύεται με τους άλλους τύπους καπνών και για να καλυτερεύσει η γεύση τους, τους δίνονται φυσικές γεύσεις από εκχυλίσματα σοκολάτας, κακάο, γλυκόριζας κ.α.

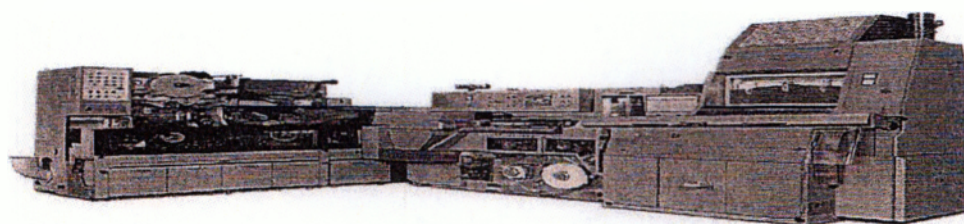
Όταν βγαίνει από τον κύλινδρο ο καπνός, μεταφέρεται με μεταλλικό κυλιόμενο ιμάντα ο οποίος δονείται. Αυτό γίνεται επειδή ο καπνός, είναι ζεστός και υγρός, θα καίει αν δεν υπάρχει δόνηση και θα κολλήσει στην επιφάνεια του ιμάντα.

Το μηχάνημα χαρμανοποίησης λειτουργεί με κυλιόμενους ιμάντες και το οποίο εναποθέτει 1 Kg καπνού από κάθε ποικιλία που θα χρησιμοποιηθεί στο χαρμάνι, σε θέσεις που εναλλάσσονται, με σκοπό την ομοιόμορφη ανάμειξη του μείγματος. Το μείγμα παραμένει στην χαρμανιέρα από 1 έως και 24 ώρες μέχρι να κρυώσει πλήρως ο καπνός.

Η υγρασία των καπνών κατά την είσοδό τους σε αυτό το στάδιο είναι 17%, ενώ όταν εξέρχονται από αυτή τη φάση είναι 29%⁶⁴.

5.2.3 Φάση Κοπής

Το έτοιμο πλέον χαρμάνι προωθείται στις κοπτικές μηχανές. Εκεί ο καπνός καθώς πιέζεται εισχωρεί στο εσωτερικό της μηχανής και με τη βοήθεια τυμπάνων και των λεπίδων που υπάρχουν κόβεται σε λεπτές ίνες. Οι ίνες αυτές έχουν πάχος 0,714 - 0,907mm και η κοπή γίνεται όσο ο καπνός έχει την υγρασία που απέκτησε στο υγραντήριο (20 - 22%).

Εικόνα 4. Μηχανή Κοπής

Το πλάτος του κοψίματος είναι πολύ σημαντικό γιατί επηρεάζει (α) τόσο την

⁶⁴ ΚΑΡΕΛΙΑΣ Α.Ε.

σκληρότητα, (β) όσο και την ικανότητα γεμίσματος του καπνού.

Το μηχάνημα κοπής είναι ένας κυλιόμενος διάδρομος, με περιστροφικούς κόπτες και είναι ρυθμισμένος να σταματά σε συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα κατά τα οποία ο καπνός κόβεται, είτε από τους περιστροφικούς κόπτες με αυτοτροχιζόμενα μαχαίρια, είτε από κοπτήρες τύπου λαιμητόμου.

Η ακριβής κοπή εξαρτάται από συγκεκριμένους παράγοντες, οι οποίοι είναι οι ακόλουθοι:

1. σωστή υγρασία
2. σωστή πυκνότητα του χαρμανιού
3. ακονισμένες λεπίδες.

Τα κοτσάνια ακολουθούν κι αυτά την ίδια διαδικασία, αλλά σε άλλη, διπλανή γραμμή. Τα θρυμματισμένα (κομμένα) κοτσάνια μοιάζουν πολύ στη όψη με τα κομμένα φύλλα καπνού.

5.2.4 Φάση Ξηράνσεως

Ο κομμένος καπνός είναι ακόμη υγρός με την βοήθεια του κυλιόμενου ιμάντα, προωθείται στο επόμενο στάδιο παραγωγής που είναι το βαρέλι ξηράνσεως, ώστε να αποβληθεί η υγρασία του.

Το ξηραντήριο (γνωστό ως DRY), έχει εσωτερικό του ένα μεγάλο περιστρεφόμενο κύλινδρο που μπαίνει ο καπνός. Αντί όμως να εισέρχεται ατμός και νερό (όπως στο υγραντήριο), εκεί εισέρχεται ζεστός αέρας με αεραγωγούς που στεγνώνει και ξηραίνει το χαρμάνι.

Ο αέρας που χρησιμοποιείται έχει θερμοκρασία 70 - 80°C και η διαδικασία της ξήρανσης κρατάει 7-10 λεπτά. Η υγρασία του καπνού βγαίνοντας από το ξηραντήριο είναι $13 \pm 0,5\%$ ⁶⁵.

5.2.5 Φάση Ψύξης - Δημιουργία Μείγματος

Μετά το ξηραντήριο ο καπνός ψύχεται. Στην φάση αυτή, συμμετέχουν δύο κυλιόμενοι ιμάντες, που στον έναν υπάρχει το καθαρό κομμένο φύλλο χωρίς τα κοτσάνια (αφού έχει υγρανθεί, κοπεί και ξηρανθεί όπως περιγράφηκε), και στον άλλο τα κομμένα κοτσάνια που πέρασαν και αυτά από την ίδια διαδικασία αλλά σε άλλη γραμμή.

Τα κοτσάνια όμως έχουνε υποστεί διόγκωση γιατί διαφορετικά θα ήταν άχρηστα. Αφού τα κοτσάνια έχουν υποστεί την προαναφερόμενη επεξεργασία, περνούν από ένα κύλινδρο που τα συμπιέζει και τα διαπλάτνει και στη συνέχεια κόβονται όπως ο καπνός.

Εκτός όμως από κοτσάνια, στα χαρμάνια προστίθεται και κομματιασμένος, διογκωμένος καπνός. Οι κύριοι λόγοι για τους οποίους συμβαίνει αυτό είναι οι εξής:

1. είναι έτσι πιο οικονομική η παρασκευή τσιγάρου για τη καπνοβιομηχανία (το τσιγάρο γεμίζει με λιγότερη ποσότητα καπνού)
2. τα τσιγάρα γίνονται πιο ελαφριά.

Όταν ο καπνός και τα κοτσάνια ψυχθούν κατάλληλα, προωθείται το καθένα ξεχωριστά σε μια ηλεκτρονική ζυγαριά η οποία είναι συνδεδεμένη με ηλεκτρονικό υπολογιστή. Στην οθόνη του υπολογιστή φαίνονται οι ενδείξεις του βάρους τους και αναλόγως τη μάρκα των τσιγάρων, αναμιγνύεται η κατάλληλη ποσότητα αυτών των

⁶⁵ ΚΑΡΕΛΙΑΣ Α.Ε.

δύο ώστε να γίνει το χαρμάνι. Η ανάμιξη γίνεται σε έναν τρίτο κυλιόμενο ιμάντα, που οδηγεί το χαρμάνι στην φάση της αρωματοποίησης (εφόσον χρειάζεται).

5.2.5 Φάση Αρωματοποίησης

Όταν το χαρμάνι έχει υποστεί την κατάλληλη επεξεργασία, το μόνο που μένει πριν μετατραπεί σε τσιγάρο είναι να αρωματισθεί.

Στη φάση αυτή ο καπνός οδηγείται σε ειδικά μηχανήματα όπου προστίθενται διάφορες αρωματικές ουσίες που προσδίδουν χαρακτηριστικά γεύσης και αρώματος σε κάθε μάρκα.

Ο αρωματισμός γίνεται σε κυλινδρικό μηχάνημα. Στον κύλινδρο, που εσωτερικά γεμίζει με το χαρμάνι, ψεκάζεται το άρωμα σε σταγονίδια (μορφή ατμού) και έτσι αρωματίζεται ο καπνός ισομερώς. Για να επιτευχθεί αυτό, το άρωμα διοχετεύεται στον κύλινδρο μαζί με ατμό, δημιουργώντας ένα νεφέλωμα αρώματος που αρωματίζει το χαρμάνι ομοιόμορφα.

Το άρωμα πριν από τον κύλινδρο φιλτράρεται ώστε να απομακρυνθούν τυχόν ξένα σωματίδια που θα μπορούσαν να φράξουν το ακροφύσιο του ψεκασμού.

Μετά τον ψεκασμό, το χαρμάνι αποθηκεύεται ώστε να απορροφηθούν καλύτερα οι προστιθέμενες ουσίες, οι οποίες μπορεί να είναι:

- ζάχαρη
- γλυκερίνη
- κακάο
- βανίλια
- γλυκόριζα
- κούμαρα
- αιθέρια έλαια κ.α.

Το έτοιμο και αρωματισμένο πλέον χαρμάνι, προωθείται με κυλιόμενους ιμάντες για αποθήκευση σε μεγάλα silo, όπου αποθηκεύονται τα χαρμάνια της κάθε μάρκας ξεχωριστά (κάθε silo και μάρκα). Κάθε σιλό έχει τη δική του ονομασία και είναι ίδια με την ονομασία του τσιγάρου που κατασκευαστεί από τον καπνό που περιέχει. Ο καπνός πλέον είναι έτοιμος να συσκευαστεί και να προωθηθεί στην αγορά και θα παραμείνει στα silo για όσο χρειαστεί, μέχρις ότου να μεταφερθεί για συσκευασία.

Όταν όμως κάποιο χαρμάνι καπνού δεν απαιτεί αρωματισμό, αποσυνδέεται ο κύλινδρος αρώματος, αναστρέφεται η γραμμή και έτσι παρακάμπτεται αυτή η φάση.

5.2.6 Φάση Τσιγαροποίησης

Στο στάδιο αυτό ο καπνός συσκευάζεται και παίρνει την τελική μορφή του, η οποία μπορεί να είναι το τσιγάρο, ο καπνός σε σακουλάκια ή οποιαδήποτε άλλη μορφή θέλουμε. Στο τμήμα αυτό δραστηριοποιείται ένα υπερσύγχρονο τεχνολογικό συγκρότημα που συμπεριλαμβάνει την μηχανή παραγωγής τσιγάρων και την μηχανή εφαρμογής φίλτρου.

Το χαρμάνι μεταφέρεται για τη τσιγαροποίηση με αναρρόφηση κενού, μέσω σωληνώσεων που φτάνουν στις τσιγαρομηχανές σε πλαστικές χοάνες (συνήθως κάθε τσιγαρομηχανή φτιάχνει μια μάρκα τσιγάρων). Το μείγμα καπνού, κατά την μεταφορά του στην μηχανή παραγωγής τσιγάρων, περνάει από τα φίλτρα απαγωγής σκόνης, για να αφαιρεθεί η σκόνη που τυχόν υπάρχει στο χαρμάνι και προέρχεται απ' την επεξεργασία που έχει δεχτεί ο καπνός.

Για την παραγωγή τσιγάρων χρησιμοποιούνται τσιγαρομηχανές, οι οποίες είναι η καρδιά αυτού του τμήματος και είναι στην ουσία αυτές που προσδιορίζουν την δυναμικότητα του εργοστασίου. Μία τσιγαρομηχανή μπορεί να παράγει πολλές χιλιάδες τσιγάρα ανά ώρα.

Η καπνοβιομηχανία ΚΑΡΕΛΙΑ Α.Ε. εγκατέστησε και χρησιμοποιεί το ταχύτερο

διαθέσιμο μηχάνημα παραγωγής και συσκευασίας τσιγάρων, δυναμικότητας 16.000 τσιγάρων το λεπτό⁶⁶ (βλ. εικόνα 5).

Εικόνα 5. Υπερσύγχρονο σύστημα Making-pack

Κατά τη λειτουργία τους, από διαφορετικά σημεία της μηχανής μπαίνουν το φίλτρο, το τσιγαρόχαρτο, ο καπνός και το επιστόμιο και από άλλο σημείο της μηχανής βγαίνουν τα τσιγάρα.

Το τσιγαρόχαρτο στην αρχή είναι ενιαίο και κινείται σε συνεχόμενη λωρίδα, πάνω στο οποίο πέφτει το χαρμάνι απ' τις πλαστικές χοάνες της μηχανής που είναι αποθηκευμένος. Στη συνέχεια, το τσιγαρόχαρτο κολλάει με θέρμανση (στρίβεται), βγαίνει συνεχόμενο πολλά μέτρα (σαν ένα τεράστιο τσιγάρο) όπου και κόβεται στα απαιτούμενα μεγέθη.

Το τσιγαρόχαρτο είναι σημαντικός παράγοντας για την επιτυχία της τσιγαροποίησης αλλά και της ποιότητας του τσιγάρου. Τα πιο πολλά τσιγαρόχαρτα είναι φτιαγμένα από λινάρι.

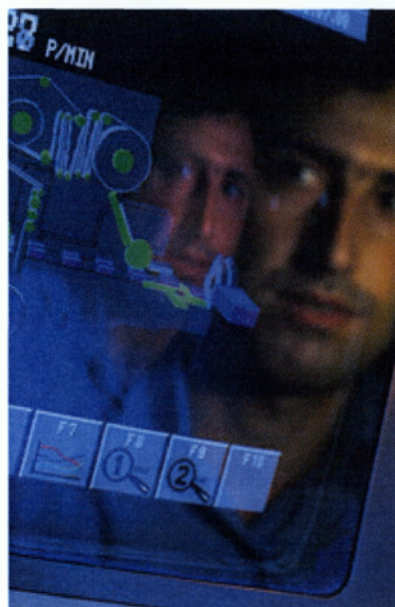
⁶⁶ ΚΑΡΕΛΙΑΣ Α.Ε.

Αν η μάρκα του τσιγάρου είναι με φίλτρο, τότε σ' αυτό το σημείο πρέπει να τοποθετηθεί. Το φίλτρο βγαίνει κι αυτό ενιαίο, ένα συνεχόμενο, μεγάλο κομμάτι φίλτρου. Το κομμάτι αυτό κόβεται σε μικρότερα κομμάτια (διπλά), που το κάθε κομμάτι προσαρμόζεται ανάμεσα σε δύο τσιγάρα (στη μία άκρη τους) και κόβεται στη μέση για να διαχωριστούν τα δύο αυτά τσιγάρα. Αυτό γίνεται για οικονομία χρόνου.

Στη συνέχεια της γραμμής τσιγαροποίησης, περνάει σε λωρίδες το επιστόμιο, δηλαδή το χαρτί που δένει το φίλτρο με το τσιγάρο (το πορτοκαλί τσιγαρόχαρτο). Στη φάση αυτή, το επιστόμιο κόβεται, περνάει από κόλλα και τυλίγεται επάνω στο φίλτρο και όλο αυτό συγκολλείται στο τσιγάρο (στο λευκό τσιγαρόχαρτο).

Η κόλληση του φίλτρου στο τσιγάρο δεν είναι δύσκολη επέμβαση. Αυτό που είναι πολύπλοκο να ελεγχθεί είναι το κάθε τσιγάρο αν έχει το σωστό μέγεθος. Γι' αυτό χρησιμοποιείται μηχανήμα ποιοτικού ελέγχου τσιγάρων (εκτός γραμμής τσιγαροποίησης) που μπορεί να μετράει βάρος, διάμετρο και αερισμό τσιγάρου. Αυτά τα όρια (ανοχές) είναι συγκεκριμένα για κάθε μάρκα. Ο αερισμός έχει σχέση με το φίλτρο, δηλαδή αν είναι "βαρύ" ή "ελαφρύ" το τσιγάρο, π.χ. τα lights έχουν μικρές τρύπες στο φίλτρο τους.

Για τα άφιλτρα τσιγάρα παραλείπεται η διαδικασία κολλήσεως του φίλτρου και δεν περνάει καθόλου απ' αυτό το σημείο της γραμμής. Στη συνέχεια τυπώνεται πάνω στο τσιγάρο η μάρκα.

Εικόνα 6. Οθόνη ελέγχου πολλαπλών σημείων

Οι χειριστές των μηχανών είναι υπεύθυνοι για τον έλεγχο πολλαπλών σημείων που γίνεται στα παραγόμενα τσιγάρα. Αν τα τσιγάρα που παράγονται έχουν τις κατάλληλες προδιαγραφές, τότε προωθούνται στη μηχανή πακετοποίησης. Σε αντίθετη περίπτωση, καταστρέφονται αφού πρώτα τους αφαιρεθεί ο καπνός.

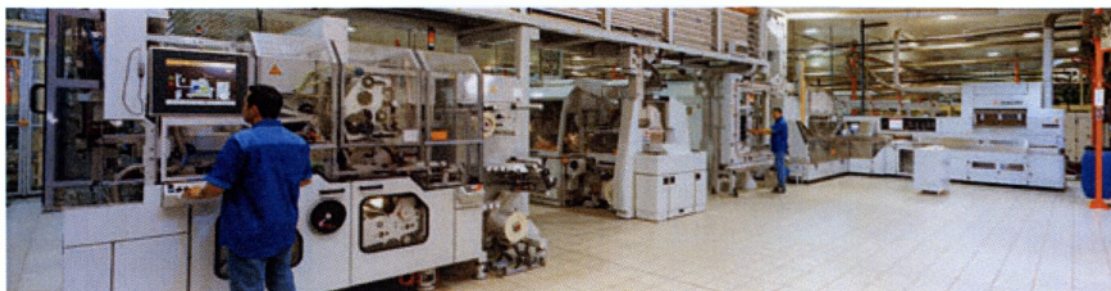
5.2.7 Πακετάρισμα

Στη μηχανή πακετοποίησης τα τσιγάρα τοποθετούνται σε πακέτα, ανάλογα με την συσκευασία τους, στη συνέχεια σε μεγαλύτερα πακέτα, σε κουτιά και τέλος στοιβάζονται πάνω σε παλέτες για την εύκολη μεταφορά τους.

Στη φάση αυτή της παραγωγής λειτουργούν συγκροτήματα μηχανών με εναέριες ταινίες, τα οποία κατασκευάζουν το πακέτο των 20-25 τσιγάρων και τα κιβώτια των πακέτων αυτών.

Η ΚΑΡΕΛΙΑ ΑΕ είναι η πρώτη ελληνική καπνοβιομηχανία που επένδυσε σε μηχανή πακέτου Round Corner, με την βοήθεια της οποίας επετεύχθη η ποιοτική αναβάθμιση

των προϊόντων της (βλ. εικόνα 7)⁶⁷. Η μηχανή αυτή έχει δυναμικότητα παραγωγής μέχρι και 800 πακέτα ανά λεπτό.

Εικόνα 7. Η μηχανή πακέτου Round Corner

Τα έτοιμα πλέον τσιγάρα, κατά την είσοδό τους στη μηχανή, διαχωρίζονται σε δύο 7άδες και μία δάδα (για τα πακέτα των 20 τσιγάρων), ή, σε δύο 9άδες και μία 7άδα (για τα πακέτα των 25 τσιγάρων). Αυτά τοποθετούνται σε σειρές σαν σε πακέτο σε μηχανή που έχει καλούπια πακέτου και περνάνε από φωτοκύτταρο που ελέγχει αν υπάρχουν από λάθος άδεια τσιγάρα.

Είναι άξιο να σημειωθεί, ότι το φωτοκύτταρο αυτό είναι τόσο ευαίσθητο που, έστω και ένα κενό τσιγάρο αν εντοπίσει, απορρίπτει όλα τα τσιγάρα που θα έμπαιναν στο πακέτο εκτός της γραμμής.

Όλα τα ελαττωματικά τσιγάρα που απορρίφθηκαν από την γραμμή τσιγαροποίησης, συγκεντρώνονται στα μηχανήματα ανάκτησης καπνού (εκτός γραμμής). Εκεί τα τσιγάρα ανοίγονται, βγαίνει ο καπνός και ξαναφτιάχνονται νέα τσιγάρα χωρίς ελαττώματα, τα οποία επανέρχονται στην γραμμή παραγωγής.

Το χαρτί του πακέτου έρχεται από το τμήμα του λιθογραφείου, έτοιμο αλλά σε φύλλα, χωρίς να έχει διπλωθεί, στη γραμμή τσιγαροποίησης. Στην συνέχεια εισέρχεται στην μηχανή για πακετοποίηση, κόβεται, διπλώνεται στα κατάλληλα σημεία, εμποτίζεται με κόλλα και με την χρήση θερμότητας γίνεται η κόλληση.

⁶⁷ ΚΑΡΕΛΙΑΣ Α.Ε.

Στη πάνω μεριά του πακέτου τοποθετείται ο "λαιμός", το σημείο δηλαδή του πακέτου που ανοίγει. Το κομμάτι αυτό επίσης έρχεται σε έτοιμα φύλλα ενωμένα μεταξύ τους. Η κόλληση γίνεται στην πάνω, μέσα μεριά του πακέτου στην άκρη του ώστε να μπορεί να ανοιγοκλείνει.

Στην συνέχεια εφαρμόζεται το αλουμινόχαρτο, που περνάει κι αυτό σαν ταινία και τυλίγεται γύρω από τα 20 ή 25 τσιγάρα του πακέτου. Το αλουμινόχαρτο αυτό έχει εγχοπές στο επάνω μέρος του ώστε να βγαίνει με ευκολία όταν ανοίγει το πακέτο.

Στην εξωτερική πλευρά του αλουμινόχαρτου εμποτίζεται κόλλα και, μαζί με τα τσιγάρα που περιέχει, τοποθετείται μέσα στο πακέτο και με τη χρήση θερμότητας στεγνώνει ώστε να σταθεροποιηθεί επάνω του. Στη συνέχεια το πακέτο κλείνει.

Επάνω στο πακέτο τοποθετείται το χαρτάκι του φόρου και πάνω σ' αυτό τυπώνεται με μελάνι η τιμή της κάθε μάρκας πακέτου.

Ακολουθεί η περιτύλιξη με σελοφάν, το οποίο καθώς περιστρέφεται περνά από αντιστάσεις, παίρνει το σχήμα του πακέτου και εφαρμόζει πάνω του. Το σελοφάν έχει στο επάνω μέρος του πακέτου μια ταινία συσκευασίας, η οποία χρησιμεύει στο εύκολο άνοιγμα του πακέτου.

Το σελοφάν μπορεί να είναι από:

- πολυπροπυλένιο 38mm μη υψηλής πυκνότητας
- πολυπροπυλένιο 100mm χαμηλής πυκνότητας
- πολυαιθυλένιο 200mm⁶⁸.

Κάθε 10 πακέτα τυλίγονται εκ νέου με σελοφάν και πακετάρονται για να γίνει η λεγόμενη "κούτα".

⁶⁸ Τσατάλας, 2001

Κάθε 50 "κούτες" συσκευάζονται σε κιβώτια από χοντρό χαρτόνι. Το κάθε κιβώτιο δηλαδή έχει 50 "κούτες" που η κάθε μία από αυτές έχει 10 πακέτα, άρα συνολικά 500 πακέτα το κιβώτιο.

Όταν το κιβώτιο σφραγιστεί, περνά από μηχανήμα το οποίο τυπώνει πάνω του κάποιους κωδικούς. Αυτοί οι κωδικοί είναι το όνομα της μηχανής πακεταρίσματος, την ώρα, την ημέρα, τον μήνα και το έτος που έγινε η συσκευασία, καθώς και τον αριθμό του συγκεκριμένου κιβωτίου. Παλαιότερα, οι κούτες αυτές συσκευάζονταν χειρονακτικά μία προς μία.

5.2.8 Αποθήκευση Προϊόντων

Όταν ολοκληρωθεί η διαδικασία της συσκευασίας, τα κιβώτια μεταφέρονται με κυλινδρομεταφορείς στην αποθήκη ετοιμών προϊόντων. Εκεί γίνεται η τακτοποίησή τους με την βοήθεια μεταφορικού περονοφόρου οχήματος (Κλαρκ), ηλεκτρικού ή πετρελαιοκίνητου ανάλογα με την περίπτωση.

Κατόπιν, γίνεται η φόρτωσή τους στα μεταφορικά μέσα, ώστε να εφοδιαστούν τα κανάλια διανομής και να πραγματοποιηθούν οι ποθούμενες πωλήσεις.

5.3 Τμήματα Υποστήριξης

Πέραν των κύριων παραγωγικών τμημάτων, των τμημάτων δηλαδή στα οποία συντελείται η παραγωγή του προϊόντος «τσιγάρο», η καπνοβιομηχανία Καρέλια διαθέτει και κάποια υποστηρικτικά τμήματα της παραγωγής.

5.3.1 Τμήμα Φίλτρων

Στο τμήμα φίλτρων παρασκευάζονται τα φίλτρα τα οποία έχουν τη δική τους γραμμή παραγωγής. Τα φίλτρα είναι κατασκευασμένα από χημικά υλικά συνήθως από την επεξεργασία του πετρελαίου. Η τελική τους μορφή είναι σε σωλήνες ή δέματα τα οποία μεταφέρονται στις τσιγαρομηχανές.

Επίσης, παράγονται φίλτρα με πρώτη ύλη την κυτταρίνη. Η κυτταρίνη προέρχεται από το ξύλο και μοιάζει με βαμβάκι (το υλικό αυτό λέγεται ACETATE). Αυτή η πρώτη ύλη μπαίνει σε δέματα των 500kg στη μηχανή και κόβεται σε ίνες που συγκολλούνται σε κυλινδρική μορφή.

5.3.2 Τμήμα Χημείου

Το τμήμα του χημείου, που είναι απόλυτα συνδεδεμένο με το τμήμα ποιοτικού ελέγχου. Εκεί πραγματοποιούνται μετρήσεις όπως η υγρασία, ο αερισμός του τσιγάρου, το βάρος, το πάχος των ινών του καπνού κ.α.

Αν αναλογιστούμε ότι, όταν καίγεται ένα τσιγάρο είναι σαν να δουλεύει ένα εργοστάσιο και με βάση τη θερμοδυναμική παράγονται περίπου 4.000 ουσίες -

ενώσεις υπό στερεά, υγρή και αέρια μορφή⁶⁹, τότε μπορούμε να αντιληφθούμε πόσο σημαντικές είναι οι μετρήσεις που γίνονται για τα χημικά παράγωγα της καύσης του καπνού όπως τα πικνόδη, η νικοτίνη κ.α.

Επιπλέον, από αυτό το τμήμα παρασκευάζονται οι διάφορες αρωματικές ουσίες που προστίθενται για να δώσουν γεύση και άρωμα στο τσιγάρο.

5.3.3 Τμήμα Λιθογραφείου

Στο τμήμα του λιθογραφείου πραγματοποιούνται οι εκτυπώσεις των χαρτονιών και των ειδών συσκευασίας, λειτουργούν οι χαρτοκοπτικές μηχανές όπου κόβονται τα εκτυπωμένα φύλλα και δημιουργούνται τα τελικά αναπτύγματα των πακέτων που στοιβάζονται μέχρι να χρησιμοποιηθούν στη γραμμή για την συσκευασία των ετοιμών προϊόντων.

⁶⁹ Αναρτήθηκε στο <http://4lvk-irakl.ira.sch.gr/kapnisma.htm>

5.4 Ανεξάρτητα Τμήματα

Πέραν των κύριων παραγωγικών τμημάτων, καθώς και των τμημάτων εκείνων που υποστηρίζουν την παραγωγική διαδικασία, η καπνοβιομηχανία Καρέλια διαθέτει και ένα ανεξάρτητο τμήμα όσον αφορά την παραγωγή.

5.4.1 Τελωνείο

Πριν τα προϊόντα του καπνού βγουν από το εργοστάσιο πρέπει να καταβληθεί ο φόρος. Έτσι, εντός της ΚΑΡΕΛΙΑ Α.Ε., όπως και σε κάθε καπνοβιομηχανία, λειτουργεί και τελωνείο που ελέγχει την κοπή του καπνού και την παραγωγή του τσιγάρου. Πριν βγει η παρτίδα των τσιγάρων για κατανάλωση, πληρώνεται ο φόρος ο οποίος ανέρχεται στο 72,5%.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Ο κλάδος του καπνού στην ελληνική οικονομία έχει μεγάλη σημασία, λόγω της σημαντικής συμμετοχής του στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της χώρας καθώς και στην απασχόληση του εργατικού δυναμικού.

Ο κλάδος της καπνοβιομηχανίας βάλλεται από παντού, όμως δεν φαίνονται σημάδια συρρίκνωσής του, το αντίθετο μάλιστα. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας επιστρατεύει μέχρι και αστέρια του Μουντιάλ στον αντικαπνιστικό του αγώνα, χωρίς αξιοσημείωτα αποτελέσματα.

Η παγκόσμια δυναμική που έχει ο κλάδος του καπνού, έχει ωθήσει μεγάλες εταιρίες τεχνολογιών αιχμής, στον σχεδιασμό και κατασκευή υπερσύγχρονων μηχανημάτων επεξεργασίας καπνού.

Στην εποχή μας, σε σχέση με την προηγούμενη εικοσαετία, η βιομηχανία παραγωγής τσιγάρων έχει μεταμορφωθεί χάρη στην εξέλιξη της επιστήμης και της τεχνολογίας. Η παραγωγική δυναμικότητα, η αυτοματοποίηση (ρομποτική) και η

αποτελεσματικότητα των συστημάτων που απαρτίζουν την γραμμή παραγωγής του καπνού έχει βελτιωθεί θεαματικά.

Το σημαντικότερο όμως είναι, ότι δεν βελτιώθηκε μόνο η παραγόμενη ποσότητα, αλλά και η ποιότητα του τελικού προϊόντος που φτάνει στον καταναλωτή. Ήταν επίτευγμα το ότι, όχι μόνο δεν θυσιάστηκε η ποιότητα του καπνού στον βωμό της ποσότητας, αλλά αυτή βελτιώθηκε ομοιόμορφα.

Σήμερα, το εργοστάσιό της Καπνοβιομηχανίας ΚΑΡΕΛΙΑ Α.Ε. λειτουργεί στην Καλαμάτα με τον πλέον σύγχρονο ηλεκτρονικό εξοπλισμό και με υψηλής τεχνολογίας συστήματα ποιοτικού ελέγχου, σε κάθε στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας. Από το φύλλο καπνού μέχρι το έτοιμο τσιγάρο, η τελευταία λέξη της τεχνολογίας εγγυάται την πλήρωση των διεθνών προδιαγραφών που είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση της ηγετικής της θέσης στον κλάδο της παραγωγής τσιγάρων και της διάθεσής τους στην παγκόσμια αγορά.

Έχοντας ενστερνιστεί τις διεθνείς τάσεις, οι πολυεθνικές καπνοβιομηχανίες εντάσσουν την τεχνολογία στο ενεργητικό τους με σκοπό να παρέχουν στους πελάτες τους προϊόντα καπνού εξαιρετικής ποιότητας. Αυτή η αφοσίωση στη διάθεση προϊόντων αρίστης ποιότητας διασφαλίζεται με εξειδικευμένους ποιοτικούς ελέγχους, σύμφωνα με τις αυστηρότερες προδιαγραφές, στους οποίους υπόκειται κάθε τομέας της παραγωγικής διαδικασίας. Ο κόσμος των προϊόντων καπνού των παγκόσμιων παιχτών του κλάδου, χαρακτηρίζεται από τη δέσμευσή της Εταιρείας για ποιότητα σε κάθε στάδιο της παραγωγής, από την εξεύρεση των καλύτερων φύλλων καπνού μέχρι το σχεδιασμό της συσκευασίας και την παρουσίαση του προϊόντος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Ανώνυμος, (2008)**, «Σε 70 Χώρες του Κόσμου Εξάγει Τσιγάρα ο Καρέλιας», *Εφημερίδα «Θάρρος»*, αριθμός φύλλου 32701, 8 Ιουλίου, Καλαμάτα.
2. **Ανώνυμος, (2010)**, «Απουσία Παραγωγικών Κλάδων», *Εφημερίδα «Καθημερινή»*, 14 Μαρτίου, Αθήνα.
3. **Ανώνυμος, (2010)**, «Από σήμερα οι αυξήσεις του ειδικού φόρου κατανάλωσης», *πηγή Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων (ΑΠΕ)*, αναρτήθηκε στο <http://www.otenet.gr/portal/portal/info/economynews/tvuserory=economy>
4. **Αργύρης, Β., (2002)**, «Καπνός», Υπουργείο Γεωργίας, Αθήνα.
5. **Γαλανόπουλος, Α, (1996)**, «Τύποι Καπνού στην Ελλάδα», Οδηγός Καλλιέργειας Καπνού, Οργανισμός Καπνού, Δράμα.
6. **Γαλανοπούλου – Σενδουκά, Μ., (2002)**, «Βιομηχανικά Φυτά», Εκδόσεις «Σταμούλης», Αθήνα.
7. **Γεωργιοπούλου, Τ., (2010)**, «Ενιαία “Γραμμή” για Καπνό, Ελαιόλαδο και Βαμβάκι», *Εφημερίδα «Καθημερινή»*, 28 Μαρτίου, Αθήνα.
8. **Δημαρά, Ε., Σκούρας, Δ., (1997)**, «Η Καλλιέργεια του Καπνού στην Ελλάδα», Εκδόσεις «Ομβριος», Αθήνα.
9. **Επιχειρησιακό Σημείωμα, (2010)**, «Διμερείς Οικονομικές Σχέσεις με την Ελλάδα», αναρτήθηκε στο <http://www.agora.mfa.gr/appdata/>

10. **Ευστράτογλου – Τοδούλου, Σ., (1995), «Κοινωνικό – Οικονομική και Περιφερειακή Διάσταση της Καπνοπαραγωγής», *Γεωργική Τεχνολογία*, Αθήνα.**
11. **Ζούντα, Α., (2009), «Το Φύλλο που Μαράθηκε», *Γαλέρα*, τεύχος 45, Ιούλιος.**
12. **Ζωγράφος, Δ., (1989), «Ιστορία της Ελληνικής Γεωργίας», επανέκδοση Αγροτικής Τραπέζης της Ελλάδος, τόμος 1, Αθήνα.**
13. **Θασίτης, Β., (1962), «Η Ελληνική Βιομηχανία Σιγαρέτων», Εκδόσεις «Γ. Ρόδη», Αθήνα.**
14. **ICAP, (2008), «Καπνά – Τσιγάρα – Πούρα», Κλαδική Μελέτη, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών, ICAP, Αθήνα.**
15. **Καλλέργης, Κ., (2008), «Μειώνονται Σταδιακά από το 2011 οι Επιδοτήσεις Καπνού», *Εφημερίδα «Καθημερινή»*, 21 Νοεμβρίου, Αθήνα.**
16. **Καραμανίδου, Χ., (2010), «Κατάρρευση και Λουκέτα στα Καπνεργοστάσια της Βόρειας Ελλάδας», *Ηλεκτρονική Εφημερίδα «Voria.gr»*, 26 Ιανουαρίου, Θεσσαλονίκη.**
17. **Καρέλια Α.Ε., (2009), «Ετήσιες Οικονομικές Καταστάσεις», Τμήμα Εξυπηρέτησης Μετόχων, ΚΑΡΕΛΙΑ Α.Ε., Καλαμάτα.**
18. **Καρέλια Α.Ε., (2006), «Ετήσιο Δελτίο», Τμήμα Εξυπηρέτησης Μετόχων, ΚΑΡΕΛΙΑ Α.Ε., Καλαμάτα.**
19. **Καρέλια Α.Ε., (2007), «Ετήσιο Δελτίο», Τμήμα Εξυπηρέτησης Μετόχων, ΚΑΡΕΛΙΑ Α.Ε., Καλαμάτα.**
20. **Κτένας, Σ., (2001), «Τα Τσιγάρα και τα.. Δισεκατομμύρια», *Εφημερίδα «Το Βήμα»*, 22 Ιουλίου, Αθήνα.**

21. Λόλας, Π., (1989), «*Η Αποξήρανση των Καπνών Virginia στην Ελλάδα*», Έκδοση 1^η, Εκδόσεις «Αγροτεχνική Α.Ε.», Δράμα.
22. Παϊσιάδης, Σ., (2008), «Όταν ο Καπνός Αποκτήσει "Όνομαστική" Αξία όπως το Κρασί θα Επιβιώσουν οι Παραγωγοί», *Εφημερίδα «ΑγρόΤυπος*», 1 Οκτωβρίου, Αθήνα.
23. Παπαδόπουλου, Π., Παπαηλιάκη, Μ., (2004), «Φυτοπροστασία στη βιολογική γεωργία», *Δηώ*, Απρίλιος, Μάιος, Ιούνιος, Αθήνα.
24. Παπακώστα, Δ, (2002), «*Βιομηχανικά Φυτά*», Εκδόσεις Σύγχρονη Παιδεία, Θεσσαλονίκη.
25. Παρασκευόπουλος, Κ., (1970), «*Ο Ελληνικός Καπνός*», Εκδόσεις «Ι. Καμπανάς Α.Ε.», Αθήνα.
26. Σφήκας, Α.Γ., (1995), «*Βιομηχανικά Φυτά*», Εκδόσεις Υπηρεσία Δημοσιευμάτων, Θεσσαλονίκη.
27. Ταλλέλης, Δ., (1967), «*Ο Καπνός και η Καλλιέργειά του*», Εκδόσεις, Αθήνα.
28. Ταρεντίδης, Π., (2009), «Η ΣΕΚΕ Ετοιμάζεται και σε Άλλες Δραστηριότητες», *Εφημερίδα «Ακρίτας*», 19 Δεκεμβρίου, Ξάνθη.
29. Τσατάλας, Δ., (2001), «*Η Καλλιέργεια, η Τυποποίηση και η Μεταποίηση του Καπνού στην Ελλάδα*», Πτυχιακή Εργασία, Τμήμα Φυτικής Παραγωγής, Σχολή Γεωπονίας Τεχνολογίας, ΤΕΙ Καλαμάτας, Καλαμάτα.
30. Φωτιάδης, Α., (2002), «*Ο Κλάδος του Καπνού στην Ελλάδα: Οι Σύγχρονες Διαστάσεις και οι Προοπτικές για την Οικονομία, τη Γεωργία και την Κοινωνία*», Ομιλία σε Ημερίδα, Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Αθήνα.

31. **Φωτόπουλος, Β.Χ., (2010), «Βιομήχανοι Καπνού από το Αχάρνι Φθιώτιδος», Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων Αγροτικών Προϊόντων και Τροφίμων, Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Ιωάννινα.**
32. **Χαΐνης, Δ., Ν, (2007), «Κάπνισμα: Συνέπειες και Τρόπος Διακοπής», αναρτήθηκε στο <http://www.pneumonologist.gr/pages/Greek/articles.html>**

ΠΗΓΕΣ

1. Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων
2. Κεντρική Κλαδική Συνεταιριστική Ένωση Καπνού (ΚΑΠΝΙΚΗ)
3. Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας (ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε.)
4. Καπνοβιομηχανία Καρέλιας Α.Ε.
5. ΓΕΣΑΣΕ
6. ΣΥ.Δ.Α.ΣΕ.
7. ΠΑΣΕΓΕΣ
8. Εθνικός Οργανισμός Καπνού
9. Καπνολογικό Ινστιτούτο Ελλάδος
10. Μπενάκειο Φυτοπαθολογικό Ινστιτούτο
11. Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
12. Επιμελητήριο Αχαΐας
13. Επιμελητήριο Μεσσηνίας
14. Διεύθυνση Γεωργίας
15. ICAP
16. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε.)
17. Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat)

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

1. <http://news.kathimerini.gr/4dcgi/ w articles economy 2 28/08/2003 74808>
2. <http://www.agora.mfa.gr/appdata/documents/>
3. http://www.edutv.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=1349&Itemid=188
4. <http://www.skiron.gr/company.php?language=el>
5. <http://www.daiosplastics.com/site/company.htm>
6. <http://www.nonsmokersclub.com/content/view/188/2/>
7. http://atlantisresearch.gr/files/sb0107_METAPOIHSH_GEORGIKON.pdf
8. <http://www.monumenta.org/article.php?IssueID=5&ArticleID=421&CategoryID=6&lang=gr>
9. <http://www.agricman.uoi.gr/prosopiko/articles/11-17.pdf>
10. http://www.karelia.gr/greek/pdf/annual_reports/Annualreport_2008.pdf
11. <http://www.igeke.gr/erga.htm>
12. <http://news.kathimerini.gr/4dcgi/ w articles economy 1 14/03/2010 394037>
13. <http://www.euro2day.gr/specials/topics/135/articles/19495/Article.aspx#bello w>
14. <http://galera.gr/magazine/modules/articles/print.php?id=1733>
15. http://www.mnec.gr/el/press_office/istoriko_arxeio/omilies_synentefkseis/OmiliesSinentefkseis/2002-11-25.html
16. <http://www.epr.gr/release/127395/>
17. http://dir.icap.gr/services/consulting/financial_studies/finrep_kladikes_base_gr_17437.asp
18. <http://users.otenet.gr/~kapniki/History.htm>
19. http://www.tharrosnews.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=18901
20. http://www.agronews.gr/common_files/eap_static
21. <http://www.nosmoking.gr>
22. <http://el.wikipedia.org/wiki/>
23. <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/03/182&format=DOC&aged=1&language=EL&guiLanguage=en>

24. <http://www.agroepiloges.gr/KalliergiaKapnou.aspx>
25. <http://www.euro2day.gr/news/economy/124/articles/420071/Article.aspx>
26. <http://www.epr.gr/release/127395/>
27. <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=3&artid=135320&dt=22/07/2001>
28. <http://www.pneumonologist.gr/pages/Greek/articlespn/kapnisma.html>
29. <http://4lyk-irakl.ira.sch.gr/kapnisma.htm>
30. <http://www.esoft.gr/gwo/POVOL/1417.htm>
31. http://www.akritasmedia.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=2680&Itemid=35